

Utbytesstudier

En fenomenologisk studie om upplevelsen av utbytesstudier
och att möta en annan kultur

Josefine Larsson

Institutionen för pedagogik och didaktik

Examensarbete 30 hp

Pedagogik

Masterprogram i pedagogik (120 hp)

Vårterminen 2016

Handledare: Gunnar Karlsson

Examinator: Klas Roth

English title: Exchange studies

Stockholms
universitet

Utbytesstudier

En fenomenologisk studie om upplevelsen av utbytesstudier och att möta en annan kultur

Josefine Larsson

Sammanfattning

Denna studie utgår ifrån en fenomenologisk ansats. Fenomenologins uppgift är att beskriva ett fenomenets meningsstruktur där ett centralt begrepp är livsvärlden. Enligt Husserl (2002/1954) belyser livsvärlden den verklighet som man ständigt befinner sig i tillsammans med andra människor. Grundvalen för denna studie är att studera utbytesstudenters livsvärld där upplevelsen av utbytesstudier är i fokus. Syftet med studien är att beskriva meningsstrukturer i upplevelsen av att leva som utbytesstudent och som inbegriper ett möte med en annan kultur. Sju intervjuer har genomförts med utbytesstudenter som alla studerat minst en termin inom högre utbildning vid ett värduniversitet i ett annat land. De aktuella data som behandlats har analyserats med hjälp av studiens valda metod, Empirical phenomenological psychological (EPP-metoden). Resultatet beskriver det aktuella fenomenets meningsstruktur som en helhet och visar vilka de generella kännetecknen är. De generella kännetecknen som framkommit i studien är; en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid, ett medvetet uppbrott, en del i att uppnå något större, ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder, ett möte med andra värderingar, nya interaktioner och relationer, svårigheter med språket, ändrade livsvillkor, ett identitetsskapande, en personlig utveckling och ett ansvarstagande. Resultatet indikerar att upplevelsen av utbytesstudier och att möta en annan kultur inte är helt oproblematiskt då det ibland är svårt att få tillträde till värdlandets kultur och samhälle. Dock verkar upplevelsen även vara en värdefull tid som präglas av en utveckling och ett ifrågasättande av tidigare föreställningar om en själv och människor från andra kulturer. Resultatet påvisar också att utbytesstudenten kan ha en känsla av att leva i en global värld där alla möjligheter finns.

Nyckelord

Fenomenologi, livsvärld, intentionalitet, utbytesstudier, utbytesstudent, kultur, global medborgare, Empirical Phenomenological Psychological method.

Exchange studies

A phenomenological study about the experience of exchange studies and to meet a different culture

Josefine Larsson

Abstract

This study investigates the experience of exchange studies from a phenomenological perspective. Phenomenology studies the sentence structure of the phenomenon and places the lifeworld as a central concept. Husserl (2002/1954) described the lifeworld as a coherent universe of objects where we, all of us living with another in this world, may be conscious of the world as a universal horizon. In this study the lifeworld of exchange students is investigated with emphasis on their experience of the exchange. The aim of the study is to highlight the sentence structure in the experience of living as an exchange student which involves a meeting with a different culture. Seven interviews were conducted with exchange students that participated in at least one semester of higher education abroad and the resulting data was analyzed using the EPP method. This method describes the general meaning structure of the phenomenon and identifies several distinguishing features. For this study ten features were identified; an expectation and openness relative an uncertain future, a deliberate break, a part of something bigger, a deliberate approach to cultural codes, an encounter with different values, new interactions and relations, language difficulties, a new environment, a creation of identity and a personal development and responsibilities. The results indicate that the experience of exchange studies may not always be unproblematic since it's often difficult to gain access to the culture and society of the host country. However, the experience also seems to be rewarding and is characterized by a personal development and a change in the perception of both oneself and people from other cultures. The results also show that the exchange student may gain a feeling of living in a global society where all possibilities are present.

Keywords

Phenomenology, lifeworld, intentionality, exchange studies, exchange students, culture, global citizen, Empirical Phenomenological Psychological method

Förord

Att skriva en uppsats är en process, från att ett problemområde tar form till själva genomförandet, analyserandet och skrivandet. Det är många personer som har involverats i forskningsprocessen och som gjort detta uppsatsarbete möjligt. Först vill jag rikta ett stort tack till min handledare Gunnar Karlsson. Jag är otroligt tacksam för handledningen som varit helt ovärderlig, utan dig hade denna uppsats inte varit möjlig. Jag vill också framföra ett tack till de intervjupersoner som deltagit i studien och som delat med sig av sina upplevelser. Sist vill jag tacka min familj, tack för att ni alltid tror på mig och tack för all support under denna tid, det har varit guld värt. Under studien har jag fått ett djupare filosofiskt intresse som förhoppningsvis kommer fortsätta och utvecklas under kommande år och är något som jag tar med mig som en värdefull kunskap efter snart 5,5 års universitetsstudier.

Det finns två olika slags verkligheter som man måste skilja åt,
objektiv och mellanmänsklig.

Några kulturer betraktar allting i termer av den objektiva verkligheten.

Några andra betraktar saker och ting i termer av mellanmännsliga relationer.

John Condon, 1982

Stockholm, 1 maj 2016

Josefine Larsson

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	4
Den globala medborgaren och utbildning	4
Kontexten kring utbytesstudier och studentmobilitet	5
Vad säger ordet kultur	7
Litteraturoversikt	8
Forskningsanknytning	8
Att möta en annan kultur	9
Utbytesstudier-ett globalt fenomen	10
Ett fenomenologiskt perspektiv på utbytesstudier	11
Slutsatser kring tidigare forskning	12
Teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp	12
Fenomenologi	12
Livsvärld	14
Syfte och frågeställningar	16
Syfte	16
Frågeställningar	16
Metod	17
Kvalitativa forskningsmetoder	17
EPP-metoden	17
Urval	18
Datainsamling och genomförande	19
Analysprocess av data med hjälp av EPP-metoden	19
Validitet och reliabilitet.....	22
Generaliserbarhet.....	23
Etiska överväganden.....	24
Redovisning och analys av data	25
Fenomenets generella kännetecknen	26
Synopsis	27
Detaljerad beskrivning av kännetecknen.....	28
1. Utbytesstudierna kännetecknas av en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid	28
2. Ett medvetet uppbrott	28
3. Utbytesstudier kännetecknas av att det är en del i att uppnå något större	29
4. Utbytesstudier innebär ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder	30
5. Utbytesstudier innebär ett möte med andra värderingar.....	31
6. Utbytesstudierna präglas av svårigheter med språket	33
7. Utbytesstudier präglas av nya interaktioner och relationer.....	33
8. Utbytesstudier kännetecknas av ändrade livsvillkor	34
9. Identitetsskapande	36
10. En personlig utveckling och ett ansvarstagande	37
Diskussion	39
Resultatdiskussion	39
Reflektion över metoden.....	42
Konklusion	44

Referenser	45
Bilagor	48
Bilaga 1- Introduktionsbrev	48
Bilaga 2- Intervjuguide.....	49

Inledning

Idag är det vanligt att människor hävdar att vi lever i en allt mer globaliserad miljö där utbildning betraktas som en investering för den enskilda individen och samhället. I en globaliserad miljö förväntas människor i allt större utsträckning kunna vara flexibla och ställa om efter nya krav (Gustavsson, 2009). En grupp som allt mer kommit att bli berörd av en ökad globalisering är studenter inom den högre utbildningen. Detta då studenter i dagens samhälle allt enklare kan erhålla en internationell erfarenhet och skapa en ökad kännedom kring omvärlden via utbytesstudier. Under utbytesstudierna kan studenten utveckla personliga band med individer vilket kan innebära en långsiktig betydelse för den enskilde studenten men även för samhället i stort (Prop 2008/09:175). Antal studenter som reser iväg för att studera i ett annat land än sitt hemland är något som kraftigt ökat de senaste årtionden och år 2013 innefattade det 3,3 miljoner studenter (OECD, 2016). Hur kan då utbytesstudierna upplevas? Är det helt oproblematiskt att lämna ens hemland och flytta till en okänd kultur?

Denna uppsats belyser dessa frågor utifrån hur det är att vara en allt mer global medborgare idag. Studiens utgångspunkt är att undersöka hur fenomenet utbytesstudier kan upplevas som utbytesstudent i förhållande till att möta en annan kultur. Studien utgår ifrån en fenomenologisk förståelse då jag som forskare intresserar mig för studenternas egen upplevelse av fenomenet och deras livsvärld.

Förhoppningen med denna studie är att den kan belysa hur ett möte med en ny kultur som utbytesstudent kan gestaltas i dagens allt mer globala värld. Mitt eget intresse för studiens fenomen väcktes redan när jag som 19-åring bodde på Englands sydkust i en engelsk värdfamilj och studerade engelska. Det fick mig att inse att trots att vi idag lever i en värld som blir allt mer tillgänglig och där rörligheten ökar så är det inte helt okomplicerat att möta en annan kultur och leva i ett främmande land. I denna studie ska jag som forskare försöka ge en övergripande bild över vilka kännetecknen utbytesstudier innefattar och försöka kasta ljus över dess komplexitet.

Bakgrund

I detta kapitel presenteras en bild av hur det valda fenomenet som studeras i denna uppsats kan sättas i relation till sitt sammanhang och samhällsförändringar samt vilken aktualitet studiens forskningsfråga har. Studiens övergripande syfte är att undersöka hur fenomenet utbytesstudier kan förstås där upplevelsen av att möta en annan kultur som utbytesstudent är det centrala.

Den globala medborgaren och utbildning

En fråga som har en nära anknytning till studiens syfte är hur man ser den globala världen, dess medborgare och rörlighet gällande en högre utbildning, varav detta kapitel inleds med en överblick över det. Börjesson (2005) menar på att högre utbildning i sig är ett globalt fenomen men att det i Sverige och inom pedagogiken är mindre vanligt att de internationella dimensionerna av utbildningsväsendet studeras.

När det gäller själva ordet globalitet menar Beck (2001) att detta syftar på att vi sedan lång tid tillbaka lever i ett världssamhälle där olika länder och grupper inte kan sluta sig gentemot andra. De olika kulturella, ekonomiska och politiska formerna som finns möts i världen där saker som är självklara kan behöva omprövas. Världssamhället kan förstås som en helhet av de sociala relationerna som inte är integrerade i eller bestämda av nationalstatlig politik. Ordet globalisering syftar däremot mer på de processer som via transnationella aktörer undergräver och på tvären förbinder nationalstaterna och deras makt, identiteter och nätverk (Beck, 2001). Något centralt i detta är begreppet ”den globala medborgaren”. Schattle (2008) tar upp detta begrepp och menar på att ett globalt medborgarskap kan ha flera olika betydelser beroende på vilka omständigheter eller syn på världen man har. Själva upplevelsen av vad ett globalt medborgarskap är kan därför variera. Dock kan ett globalt medborgarskap för många individer spåras tillbaka till en känsla av gemenskap och solidaritet eller innebära att interagera med olika kulturer. Ett globalt medborgarskap har till skillnad från ett medlemskap i en nationalstat mer utbredda villkor och Schattle (2008) tar upp följande,

Those who have embraced the idea of global citizenship tend to think about citizenship in much more expansive terms than formal membership in a nationstate or participation only within small-scale political communities. Rather, global citizenship commonly is portrayed by these individuals as ways of thinking and living that unfold gradually and progress over time (Schattle, 2008,s.23).

Ett globalt medborgarskap har dock idag blivit ett allt mer abstrakt och svårfångat ideal. Detta utifrån att idén om ett globalt medborgarskap blivit något större som även kan innefatta nya sätt att tänka kring tillhörighet och politiska åtgärder. Med utgångspunkt i en media diskurs kan även begreppet användas för att utvärdera olika strategier och beteenden av nationella regeringar (Schattle, 2008).

När det gäller högre utbildningen finns det i vår tid en allt mer global utbildningsmarknad där högre utbildning till sin natur kan betraktas vara internationell. Att studenter väljer att flytta till ett annat land i utbildningssyfte har en lång historisk bakgrund. Det var dock inte förrän mot slutet av andra världskriget som många nationer började värdesätta en utbildning som en nationell prioritet. Det fanns en medveten avsikt att försöka stärka den ekonomiska tillväxten och upprätthålla den politiska stabiliteten. Historiskt har rekryteringen av unga människor till den högre utbildningen varit en viktig strategi i krig, exempelvis i Kalla kriget. Rekryteringen av unga människor var där en viktig del för utvecklingsländer i något av stormaktsblocken. Denna form av rekrytering av unga människor är kanske idag inte aktuell men utbildning kan fortfarande betraktas som en viktig roll för forordet av framtida allianser.

I dagens samhälle finns en allt större brist på utbildningskapacitet där olika politiska insatser har en viktig roll för att främja det egna landets ekonomiska intressen. Människor som bor i länder som befinner sig i en ekonomisk tillväxt och som inte byggt ut den egna strukturen för utbildning i tillräcklig omfattning kan istället välja att förflytta sig. Denna form av förflyttning är främst aktuellt i delar av världen såsom Afrika och Latinamerika. Dessa studenter kan i en större utsträckning välja att söka sig till Nordamerika eller Europa för att studera (Kälvemark, Löfkvist & Waerness, 1999; Selvadurai, 1992).

Den globala utbildningsmarknaden är något som snabbt vuxit och som idag omsätter flera miljarder. År 1985 läste 20 000 studenter från Ost- och Sydostasien vid amerikanska universitet. Tio år senare var siffran nästan 260 000 vilket kan jämföras med 50 000 vid universitet inom EU, av vilka 90 procent återfanns i Tyskland, Storbritannien och Frankrike. Globaliseringen medför en påverkan på den högre utbildningen i olika former, detta kan bland annat handla om ett ökat krav på samverkan med samhällena när prestationskrav blir större och konkurrens inom arbetslivet blir tydligare. Kvalitetsbedömning och värdering av utbildningar har även fått ett starkare internationellt inslag (Andersson, 2008; Kälvemark et al., 1999).

Kontexten kring utbytesstudier och studentmobilitet

Det finns många olika definitioner gällande begreppet ”utbytesstudier” och ”utbytesstudent”. Ahn (2007) är även inne på detta och betonar att det finns olika begrepp för de som väljer att studera i ett annat land. I denna studie har jag valt att i huvudsak använda begreppen utbytesstudier, studentmobilitet och utbytesstudent vilket genomgående kommer att användas.

Richters och Teichler (2006) tar upp att utbytesstudier och studentmobilitet handlar om att studenter väljer att passera en nationalgräns för att studera. Om man ser till själva kontexten kring att studenter åker iväg på utbytesstudier idag så är det ett ökat fenomen inom den högre utbildningen runt om i världen. Syftet med mobiliteten inom den högre utbildningen kan variera. Det kan handla om personliga, kulturella eller språkliga aspekter men även vara en del i en större ambition kring kvalitén av högre utbildning och forskning eller andra samhällsmål (Streitwieser, Le & Rust, 2012; Utbildningsdepartementet, 2007). Ahn (2007) väljer i sin avhandling ”Ur kurs” att definiera två olika typer av studentgrupper som är aktuella för utbytesstudier. Begreppet utbytesstudent syftar på en student som fortfarande är registrerad på sitt hemuniversitet men som väljer att studera vid ett värduniversitet i ett annat land. Detta sker via organiserade utbytesavtal mellan två universitet. Studenter som åker utomlands på detta sätt sker vanligtvis under en begränsad tidsperiod som är mellan en och två terminer. Den andra formen av studenter som åker utomlands för utbytesstudier är så kallade ”free movers”. Detta syftar på att man som student organiserar sina utlandsstudier på egen hand. Till denna grupp räknas både de som genomgår en kortare utbildning och de som läser hela sin utbildning utomlands. I det första fallet är universiteten eller institutionernas uppgift att förmedla och möjliggöra förflyttningarna medan avtalen i det senare fallet ingås direkt mellan individen och den utländska utbildningsinstitutionen (Ahn, 2007; Nylander & Ahn, 2013).

Att utöka och underlätta vissa typer av studentmobilitet är ett ämne som, både när det gäller utgående och inkommande mobilitet i landet, varit på den politiska dagordningen i många länder där mobilitetsmönstren inom den högre utbildningen kan förstås bäst utifrån två håll.

Det ena handlar om de länder och universitet som aktivt arbetar för att marknadsföra sig som internationellt framstående och konkurrenskraftiga vilket ger förutsättningar för samarbetsavtal kring

studentmobilitet och som söker resursstarka studentgrupper. Det andra är kring utbildningsstrategier hos studentgrupperna som har den framtida arbetsmarknaden i sikte. Utbildningens internationella delar är därför sammankopplade med arbetsmarknaden som allt mer kräver internationella kompetenser samt universiteten själva som förknippas med dessa studentflöden, dess sociala sammansättning och framtida destinationer på arbetsmarknaden. När det gäller Europa har studentmobilitet och utbytesstudier också där blivit ett viktigt inslag i politiken gällande den högre utbildningen. Det finns idag flera olika insatser för att främja och underlätta för student mobilitet inom Europa som bland annat handlar om stipendium för studenter, internationella överföringar av bidrag eller lån och samarbete kring kursplaner (Nylander & Ahn, 2013; Richters & Teichler, 2006).

När utbytesstudier idag diskuteras används förutom begreppet globalisering även internationalisering. Internationaliseringen av utbildningssektorn är både en effekt av globaliseringen men även en reaktion på denna. Internationalisering ses som ett verktyg för att stärka landets position internationellt. Det framgår även att det handlar om att få en ökad förståelse för och kommunikation mellan olika kulturer och att skapa en internationell kompetens vilket kan bygga upp framtida relationsnätverk över gränserna, skapa språklig kompetens eller bidra till att få en större interkulturell förståelse. Inom den högre utbildningen finns också en stark koppling till ekonomin men även att studenter har ett behov av en internationell kompetens för att kunna arbeta och vara konkurrenskraftiga på den globala arbetsmarknaden (Högskoleverket, 1998; Nylander & Ahn, 2013).

Stier (2007) tar upp att internationaliseringen av den högre utbildningen inte syftar till att främja ytlig och ensidig akademisk turism, utan menar snarare att det avser följande,

Utgångspunkten är istället att kulturmöten (och kulturkrockar) kan bli till personliga erfarenheter och vara värdefulla källor för lärande och utveckling- ett antagande som det råder relativt ideologisk enighet kring och som vägleder lärosätenas internationaliseringsarbete (Stier, 2007, s. 83).

I detta kan studenterna via interkulturella utbildningar ges möjlighet att förflytta sig bortom vissa mer traditionella tankesamar och tillägna sig olika slags kompetenser som kan vara betydelsefulla i dagens samhälle (Stier, 2007).

I proposition ”Ny värld-ny högskola” (Prop. 2004/05:162) från den svenska regeringen framgår att internationaliseringsbegreppet har förändrats över tid. I slutet av 1900-talet handlade begreppet mer om mobilitet medan det idag också berör aktiviteter som tillför utbildningen en internationell dimension. Internationaliseringen av högre utbildning idag kopplas ihop med globaliseringen av ekonomi, arbetsmarknaden och den ökade internationella rörligheten. Även om länders utbildningssystem inom högre utbildning präglas av landets kultur är det tydligt att många utbildningssystem i världen ställs inför liknande utmaningar. Flera länder i Europa hade till exempel problem med att inom den högre utbildningen rikta sig mot arbetsmarknadens behov och hade en ineffektiv utbildning. Ur detta förmades den så kallade Bolognaprocessen där länder inom Europeiska stater ingick ett mellanstatligt samarbete med syfte att göra Europas högre utbildning mer internationell gångbar och attraktiv för studenter och framtida arbetsgivare samt att skapa en ökad mobilitet mellan länderna (Prop. 2004/05:162).

Ett syfte med internationaliseringen av högre utbildning i Sverige är att öka förståelsen bland studenter för andra kulturer och behovet av internationell solidaritet. En annan aspekt är också att den högre utbildningen ska vara mer attraktiv och få en bättre kvalitet för att bli mer erkänd utomlands bland studenter och arbetsgivare. Det finns även samhällsförändringar som skett i Sverige som har betydelse för den högre utbildningen och internationaliseringen. Detta då Sverige idag har en ökad befolkning som kommer från andra kulturer och som har en annan etnisk bakgrund varav på den högre utbildningen i allt större utsträckning måste belysa olika perspektiv och bemöta alla lika utan inslag av diskriminering i utbildningen (Prop. 2004/05:162).

Vad säger ordet kultur

Begreppet kultur är centralt i denna studie men är ett mycket omdiskuterat begrepp. Begreppet kan definieras på olika sätt som präglas av skilda värderingar och synsätt (SOU 2007:50). Raymond Williams (1976/1983) menar på att ordet kultur är ett av de mest komplicerade orden som finns.

När det gäller det moderna kulturbegreppet har detta utvecklats i olika steg men fått sin aktuella bredd och komplexitet först under de senaste århundradena. Ordet kultur har använts i olika europeiska språk sedan 1400-talet och är hämtat från latinets "cultura". Detta ord stod för odling eller jordbruk och sågs vara nära besläktat med ord som kult och kultivering. I slutet av 1800-talet kom ordet att beteckna allt mer intellektuella aspekter och under andra halvan av 1800-talet började man identifiera kultur som folks gemensamma vanor och verk. Fram till mitten av 1900-talet fick dock begreppet fler betydelser utifrån varandra vilket gjorde att resultatet blev en komplicerad helhet där olika grenar visade åt olika riktningar. Det framträdde även här olika vetenskapliga fält som ägnade sig åt olika synsätt såsom pedagogik, sociologi, etnologi, konst och litteraturvetenskap. Dessa kom att undersöka var sina delar av vad kultur kunde vara. Idag är kultur ett begrepp som ständigt är närvarande i samhällsdebatter och i teorier men på ett varierande och skiftande sätt. Frågor gällande kulturell identitet och gemenskap har även blivit mer centralt gällande samhällets utveckling med tanke på dagens konflikter och etniska olikheter (Fornäs, 2012).

Brodow (2005) tar upp att det i vår tid ofta sker en mix av kulturella mönster som sammanflätas då många människor väljer att resa eller flytta utomlands där de träffar andra människor från olika bakgrunder som påverkar deras sätt att se på världen. Dagens globalisering och en allt mer ökad influens av medier påverkar därför människors liv i mer traditionsupplösande riktningar. Kultur är något som är dynamiskt till sitt väsen och som hela tidens förändras. En kulturell förståelse handlar om en fråga om att vidga sin omvärldsuppfattning och förstå nya sammanhang där det i grunden är ett arbete med den egna identiteten och självbilden (Brodow, 2005).

I denna studie har jag valt att förstå kultur utifrån två centrala kulturbegrepp, det estetiska och det antropologiska. Dock är det antropologiska begreppet av ett särskilt intresse i denna studie utifrån det syfte och de forskningsfrågor som är centrala i studien. Det finns en viss skillnad mellan dessa två centrala kulturbegrepp. Det estetiska kulturbegreppet har med kulturarvet att göra och benämns ofta i vardagligt tal som finkultur. Detta syftar på olika konstnärliga verksamheter och kan omfatta olika områden såsom litteratur, filosofi, vetenskap, konst och musik. Det andra sättet att se kultur på, det antropologiska avser hur olika grupper av människor lever sina liv, vad som håller dem samman och vad som skiljer dem åt. I detta är man intresserad av vilka värderingar och beteendemönster som är gemensamma för en grupp människor. Detta gäller inte bara för etniska grupper utan också för olika subkulturer. Utifrån ett historiskt perspektiv har den antropologiska definitionen gällt allt det människor tänkt, gjort och som finns kvar i form av traditioner, föreställningar och olika sätt att tänka (Brodow, 2005; SOU 2007:50).

Jag har nu skildrat hur studiens valda fenomen, utbytesstudier kan sättas i relation till sitt sammanhang samt vilken aktualitet studiens forskningsfråga kan anses ha. En genomgång visar på att fenomenet kan sättas i relation till samhällsförändringar kring tankar om rörlighet och högre utbildning. Jag har också beskrivit hur olika begrepp kan definieras som används genomgående i studien.

Litteraturöversikt

Kapitlet inleds med en tematisk ordnad litteraturgenomgång som knyter an till tidigare forskning på området, såväl nationell som internationell. Detta följs av studiens teoretiska utgångspunkt som är fenomenologi. När det gäller forskning och litteratursökning i studien har jag valt att söka i databaserna ProQuest Social Sciences och EBSCO. Sökningar har även genomfört i LIBRIS och DiVA. Litteratursökningen inleddes med att definiera centrala nyckelord utifrån studiens syfte och forskningsfrågor. De centrala nyckelorden som litteratursökningen baseras på och som sedan även översatts till engelska är: fenomenologi, upplevelser, livsvärld, intentionalitet, utbytesstudier, studentmobilitet, internationalisering, utbytesstudent och kultur. En begränsning är att jag valt att enbart söka efter artiklar som är peer-reviewed samt knyter an till studiens forskningsfrågor och nyckelord.

Forskningsanknytning

När det gäller tidigare forskning inom området utbytesstudier har jag valt att söka kring begreppet med utgångspunkt från min fenomenologiska förståelse. Fenomenet av att studenter förflyttar sig mellan länder via utbytesstudier, eller även kallat studentmobilitet, är ett relativt brett utforskat område om man ser till den publikation som finns kring detta ämne (Kehm & Teichler, 2007). Jag har därför valt att presentera tidigare forskning utifrån en tematisk ordnad litteraturgenomgång med rubrikerna, att möta en annan kultur, utbytesstudier-ett globalt fenomen samt ett fenomenologiskt perspektiv på utbytesstudier. Forskning som behandlar den internationella utbredningen inom högre utbildning är något som kraftigt expanderat under de senaste åren där det även skett en utveckling av forskningen inom fältet. Tidigare har forskning kring studentmobilitet kunnat kritiseras för att vara tillfällig och slumpvis samt varit sammanlänkat med enskilda studenter och personal. Idag ser forskare istället allt mer till olika programs påverkan. Historiskt sett har kvantitativa undersökningar av utbytesstudenter varit vanligare att använda för att mäta dessa studenters anpassning. I litteraturen har även inte de kvalitativa utmaningar som studenterna kan möta i lika stor utsträckning undersökts (Kehm & Teichler, 2007; Moffett, 2006). Sett till studier som ser till djupet av en individens erfarenheter gällande upplevelsen av individuell mobilitet menar Killick (2012) att det finns en brist på dessa studier och att det därför finns utrymme för en mer djupgående kvalitativ forskning för ett rikare perspektiv. Även Ahn (2007) menar på att det kan finnas en brist på studier om utbytesstudier som inte grundar sig på statistik eller som inte fokuserar på ERASMUS-studenter. Om man ser till begreppet internationalisering, som är nära sammankopplat till utbytesstudier och studentmobilitet är detta något som är relativt utforskat. Kehm och Teichler (2007) menar på att forskning gällande internationalisering inom högre utbildning är något som utvecklats och som blivit mer mångdimensionellt. Det finns en ökad andel av begreppsmässigt och metodologiska studier kring ämnet där de geografiska perspektiven på internationalisering av högre utbildning omfattar allt fler regioner i världen (Kehm & Teichler, 2007).

Att möta en annan kultur

Det finns en del studier som pekar på att utbytesstudenter kan uppleva vissa problem under deras studietid i värdlandet. Något centralt för dessa studier är att de belyser problematiken av att vara från en annan etnicitet och kultur. I en studie från 2007 undersöker Lee och Rice hur upplevelsen för utbytesstudenter är att studera på ett universitet i USA. Deras studie handlar om utbytesstudenternas personliga erfarenheter och föreställningen om landet men har specifikt fokus på om dessa upplever sig blivit diskriminerade eller orättvist behandlade under sin studietid. Studien har en kvalitativ utgångspunkt där urvalet är 24 studenter från 15 olika länder, bland annat från Asien, Latinamerika och Europa. Studien visar på att det kan förekomma svårigheter i universitetslivet för utbytesstudenter där studenten riskerar att bli ignorerad eller uppfattar sig bli utsatt för verbala förolämpningar. Detta kan ske i olika sammanhang, både på universitetet och i samhället. Dock delar inte alla utbytesstudenter som deltog i studien denna uppfattning, utan det tycks ha att göra med studenternas nationalitet. De utbytesstudenter som i studien talade flytande engelska och som kom från väst hade inte upplevt samma form av diskriminering jämför med utbytesstudenter från andra regioner. I studien tillämpas en neo-rasism teori för att kunna försöka förstå upplevelsen vissa utbytesstudenter hade. Flera studenter rapporterade också att de hade en oroande känsla av obehag och ogästvänlighet när de var på universitetet men kunde inte identifiera den exakta källan till detta obehag. Utbytesstudenterna hade även en känsla av en underlägsenhet baserad på hur media framställde deras länder. Resultatet tyder på att utbytesstudenter ibland kan vara föremål för missuppfattningar om deras kultur och lätt bli stereotyper som baseras på en generaliserbarhet av olika kulturer (Lee & Rice, 2007).

I en annan studie som publicerats 2002 av Hunassab och Tidwell tillämpas till skillnad från Lee och Rice (2007) en kvantitativ ansats. Studien påvisar att det kan finnas skillnader i hur utbytesstudenterna bemöts beroende på vart de kommer ifrån. Det finns också en skillnad i utbytesstudenternas upplevelse utifrån vilken nationalitet de har. Hunassab och Tidwell (2002) har i studien undersökt hur utbytesstudenters upplevelse var av den högre utbildningen i USA där 640 studenter deltog genom att svara på en enkätundersökning. Urvalet bestod av utbytesstudenter från olika regioner i världen, bland annat från Asien, Europa och Afrika. Av resultatet framgår att de studenter som kom från Asien och Afrika hade svårast att anpassa sig till sina studier i USA. De afrikanska studenterna var de som uppgav att de i störst utsträckning blivit utsatta för diskriminering och stereotypa bilder. Studien påvisade också att det fanns en skillnad mellan manliga och kvinnliga studenter. De kvinnliga studenterna upplevde att det generellt var svårare att anpassa sig under utbytesstudierna än de manliga. Det fanns även en skillnad mellan de studenter som varit i USA en längre period och de som studerat en kortare tid. Studenter som vistats i USA en längre tid hade svårigheter relaterat till karriär och regler gällande invandring och visum medan de som studerat en kortare period uppgav att de hade tydligare kulturella svårigheter. Studien visar på att det kan vara ganska svårt för utbytesstudenter att anpassa sig till ett nytt land och en annorlunda livsstil. När studenterna anländer till värdlandet möts de ofta av nya krav, omständigheter och roller som man omgående måste förhålla sig till för att en anpassning till miljön ska kunna ske (Hunassab & Tidwell, 2002).

Börjesson (2005) menar i sin avhandling att något som har betydelse för hur väl studenterna kommer in i en ny kultur kan bero på hur väl man lär sig värdlandets språk. Språket kan anses vara en viktig faktor för att kunna närma sig kulturen i värdlandet. Börjesson (2005) belyser i avhandlingen studentmobilitet med syfte att undersöka vilka fenomen som kan kopplas ihop med internationaliseringen av den högre utbildningen. Avhandlingen grundas på statistiska datamaterial från Statistiska centralbyrån över svenska studenter inom högre utbildning samt ett eget insamlat enkätmaterial över svenska studenter i Paris och nordöstra USA. Intervjuer genomfördes också med svenska studenter i Paris och i nordöstra USA samt med ansvariga för internationaliseringsarbete och

studenter med erfarenhet av utbytesstudier vid några lärosäten i Stockholmsregionen. Avhandlingens teoretiska grund är baserat på Bourdieus sociologiska perspektiv. De studenter som studerade i Frankrike menade på att det blivit allt lättare att komma nära den franska kulturen i takt med att deras språkkunskaper blivit bättre vilket ansågs baseras på tiden de vistats i landet. Språket betraktades som en nödvändig men inte en tillräcklig förutsättning för att komma nära kulturen. Utbytesstudier kan vara en indikator på en form av kulturell kompetens där studenterna klarar av att hantera en annan kultur där tiden ansågs vara en viktig aspekt. De studenter som åker iväg och är så kallade ”free movers” kan därför ha en bättre möjlighet att komma närmare kulturen då de vistats en längre tid i värdlandet (Börjesson, 2005).

Sam (2001) belyser i en studie att språket är en viktig aspekt för utbytestiden men att språket inte alltid upplevs som något problem. Urvalet i studien bestod av 304 utbytesstudenter från ett universitet i Norge. De utbytesstudenter som deltog i undersökningen upplevde inte några språkliga hinder. Detta kan dock förstås utifrån att de flesta människor i Norge hade goda kunskaper i engelska och att undervisningen skedde på engelska. Detta bidrog till att utbytesstudenterna enklare kunde delta i sociala sammanhang och komma nära samhället. Resultatet indikerar även på att majoriteten av utbytesstudenterna som deltog i studien var nöjda med deras liv. Utbytesstudenter från Europa och Nordamerika var dock generellt nöjdare med livet än jämnåriga från Asien och Afrika. Dessa utbytesstudenter ansåg i allt större utsträckning ha blivit utsatta för någon form av diskriminering (Sam, 2001).

Utbytesstudier-ett globalt fenomen

King (2002) tar upp att utbytesstudier i den nya globala världen är en central del av mobiliteten. King (2002) menar på att mobiliteten inom Europa påverkas av den Europeiska unionen och projekt som ERASMUS programmet. En viktig aspekt i studenters rörlighet är att de har en motivation utifrån att vilja uppnå vissa utbildningsmål men innehar även en strävan efter att resa och uppleva olika nöjen (King, 2002). I en artikel av Llewellyn-Smith och McCabe (2008) påvisas också att de studenter som väljer att vara utbytesstudenter präglas av motivationsfaktorer såsom viljan till att resa och skapa sig möjligheter för nöjets skull men även få uppleva värdlandets kultur, natur och miljö. Llewellyn-Smith och McCabe (2008) undersökte i sin studie hur studenter upplevt ett internationellt utbyte vid ett australienskt universitet. I studien genomfördes kvantitativa enkäter med ”push och pull” faktorer där studenter fick svara på frågor kring deras motivation och faktorer i deras val av utbytesprogram. Urvalet bestod av 352 studenter som deltagit vid ett utbytesprogram i Australien mellan 2004-2006 och var främst studenter från USA och Europa. Resultatet visar på att studenterna valde Australien som värddestination utifrån möjligheten till att få uppleva sol och surfing. Det viktiga under utbytestiden var även de sociala aktiviteterna snarare än den akademiska prestationen. Den grundläggande motivationen för att genomföra utbytesstudier var därför en socialpsykologisk faktor där det centrala var att möta nya människor och ha en rolig tid (Llewellyn-Smith & McCabe, 2008).

Börjesson (2005) är också inne på detta i sin avhandling och tar upp att starka sociala band kan skapas under utbytesstudierna men att detta ofta är med andra utbytesstudenter. Detta då dessa studier kan vara anpassade för utlänningar. De svenska studenterna som deltog i Börjessons (2005) studie menade på att det var lättare att umgås med andra svenskar och de som läste via Erasmusutbyten där det var svårt att på egen hand komma nära den inhemska kulturen. Studenter kunde även brottas med sin nationella identitet under sina utlandsstudier. Detta gäller framför allt de som hade en internationell eller icke-svensk härkomst av något slag och det var tydligt att för många studenter handlade tiden om ett existentiellt tillstånd (Börjesson, 2005).

Ahn (2007) menar på i sin avhandling kring koreanska utbytesstudenter inom den svenska högre utbildningen att utbytesstudierna inte är något individuellt projekt utan hör ihop med nätverk. Studierna menar Ahn (2007) är en skapelse av olika nätverksrelationer genom studenternas mobiliserande till utbytesprogram. Avhandlingen följer utbytesstudenternas rörelse i två olika dimensioner. Den ena dimensionen är tid och rum i det fysiska, de förflyttade sig från Korea till Sverige och sedan tillbaka till Korea under 16 månader. Den andra dimensionen är tid och rum i nätverk. Avhandlingen har en kvalitativ forskningsmetod där intervjuer är genomförda. Det framgår av resultaten i avhandlingen att utbytesstudier inte är något statiskt tillstånd utan något som ständigt förändras över rum och tid (Ahn, 2007). I en annan studie där deltagarna studerat i USA där urvalet främst består av utbytesstudenter från Asien konstateras att det kan vara stressande att möta ett annat utbildningssystem. Det betonas även i studien att det sociala nätverket är av vikt i förhållande till hur studenterna upplever ens utbytesstudier. De studenter som inte hade ett starkt socialt nätverk i den nya miljön upplevde sig mer stressade gentemot de studenter som hade detta (Wan, Champman & Biggs, 1992).

Ett fenomenologiskt perspektiv på utbytesstudier

Under uppsatsarbetets litteraturgenomgång har jag också sökt efter publikationer som använt en kvalitativ forskningsmetod och som haft en fenomenologisk utgångspunkt. I en studie genomförd av Zaka, Zafar och Inayat som publicerats 2014 användes en hermeneutisk fenomenologisk ansats där intervjuer och fokusgrupper användes. Studien undersöker hur upplevelsen för studenter från Nepal var i förhållande till den sociala och kulturella anpassningen att studera vid Punjab universitet i Pakistan. Bakgrunden till studien var att studentutbyten ökat i Pakistan där regeringen erbjuder olika utbytesprogram och stipendium för utländska studenter. Studien identifierade att det fanns olika förväntningar före ankomsten men att de flesta av studenterna valde Pakistan som studentdestination på grund av någon de kände hade rekommenderat detta och på grund av de utbytesprogram och stipendier som erbjöds av Pakistanska ambassaden i Nepal. Studien identifierade frågor om anpassning och svårigheter som mötte studenterna vilket främst bestod av olika utmaningar i samband med boende, språk, sexuella trakasserier, en konservativ kultur, akademiska problem, ekonomiska problem och diskriminering. En utbredd uppfattning som studenterna hade var att Pakistan var ett strängt och konservativt land. Denna bild ändrades dock delvis utifrån deras erfarenheter där studenterna upplevde att människor i det nya landet inte var så stela som de antagit utan var snarare gästvänliga. Dock uppfattades den rådande normen i samhället vara konservativ. Vissa av studenterna påpekade att kvinnor och män inte alltid fick umgås tillsammans och att kvinnor kunde uppleva en känsla av obekvämlighet om de haft för utmanande kläder. Resultaten visar på att studenterna upplevt att de under anpassningsprocessen till det nya landet blivit mer integrerade med kulturen. Studenterna uppgav också att deras attityd och tilltro till människor ändrats och att de upplevt en ändring i deras beteende (Zaka et al., 2014).

Killick (2012) har undersökt det globala medborgarskapet utifrån brittiska studenters upplevelse av att delta i olika internationella utbytesverksamheter. I studien användes ett fenomenologiskt förhållningssätt där data närmades utifrån Husserl och Merleau-Pontys perspektiv. Kriterierna för att delta i studien var att studenterna deltagit i någon form av studentmobilitet. Urvalet bestod av studenter som antingen vistats två veckor som volontär i Rumänien med romska barn, två veckors placering i Frankrike, en studietid i Australien eller ett års studerande i Spanien. Alla studenter intervjuades i respektive land. Deltagarna pekade på att de uppskattade att utveckla nära relationer med lokalbefolkningen. Vissa av studenterna började ifrågasätta sin egen kulturella identitet där det främst var interaktionen med andra individer som bidrog till detta. Studenterna omvandlade även sina egna stereotypa bilder av människor från ett visst land, exempelvis omskapade en av studenterna i

Australien sin bild av hur lokalbefolkningen skulle vara. Deltagarna upplevde att deras världssyn blivit utvidgad där andra människor kan öppna livsvärldar till nya sätt att vara. Studenternas erfarenhet i studien kan påvisa att den sociala praktiken har betydelse för att bidra till en förståelse kring hur det kan vara att leva i ett globalt samhälle (Killick, 2012).

Slutsatser kring tidigare forskning

Efter en genomgång av forskningsfältet visar detta på att det finns en relativt stor andel tidigare studier kring ämnet utbytesstudier och mobilitet. Vissa av de aktuella studierna som presenteras ovan undersöker hur utbytesstudenter upplever sin utbytestid och sitt värdland (Börjesson, 2005; Hunassab & Tidwell, 2002; Lee & Rice, 2007). Det finns också ett flertalet tidigare studier som använder sig av en kvalitativ forskningsmetod men är inte lika vanligt med studier inom området som har en fenomenologisk ansats och där individens upplevelse studeras djupgående, även om två studier presenteras ovan (Killick, 2012; Zaka et al., 2014). Dessa studier skiljer sig dock till viss del från min aktuella forskningsfråga. Den studie som Killick (2012) genomfört handlar om olika former av studentmobilitet medan Zaka et al. (2014) intresserar sig mer för upplevelsen av att studera i ett annat land utifrån ett specifikt land och nationalitet. Utifrån denna forskningsgenomgång anser jag att min studie kan bidra till forskningsfältet där min forskningsfråga skiljer sig till viss del från den tidigare forskning som behandlats. Detta då fokus i studien är på studenternas egen upplevelse av sina utbytesstudier och mötet med en annan kultur utifrån en fenomenologisk förståelse där inte något specifikt land eller nationalitet är i centrum.

Teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp

Studiens valda teoretiska utgångspunkt är fenomenologin. Ansatsen är teoretisk utifrån att den är systematisk reflekterande och undersökande men inte i den meningen att den ska kontrollera hypoteser. Det finns snarare en strävan inom fenomenologin att vara så förutsättningslös som möjligt och därför tillämpas inte teorier eller hypoteser i tolkningen av data (Karlsson, 1993). Studiens arbete har ledsagats av fenomenologin och dess grundläggande begrepp, livsvärlden, intentionalitet och medvetandet.

Fenomenologi

Fenomenologin är en av vår tids mest inflytelserika filosofiska riktningarna som långt tillbaka i tiden varit central inom vetenskap och filosofin. Fenomenologin har under 1900-talet påverkat en stor del av det samhällsvetenskapliga tänkandet och kan ses som en möjlig forskningsansats inom modern samhällsvetenskap (Bengtsson, 1998; Bäck-Wiklund, 2015).

I det fenomenologiska synsättet försöker man få en djupare förståelse för sociala grupper eller enskilda individer. Detta utifrån deras levda relationer som de har till sin miljö och värld de befinner sig i. Ett fenomenologiska synsätt kan vara deskriptivt men även handla om tolkning där fokus är på att försöka kartlägga den sociala världen som undersöks. Fenomenologins uppgift är främst att försöka studera den egentliga innebörden eller meningen i ett fenomen. Det kan handla om att man identifierar de villkor som är nödvändiga för att fenomenet ska vara som det är. Dessa villkor kan främst handla om de som är förutsatta för den subjektiva upplevelsen. I fenomenbegreppet finns det ett beroende mellan subjekt och objekt. Själva ordet fenomenologi består av två termer, fenomen och logi från ordet logos. Begreppet fenomen härstammar från grekiskan och betyder ”det som visar sig” och det är i detta syfte som det används inom fenomenologin. Logos tolkas till att syfta på struktur eller väsen i detta sammanhang (Bengtsson, 1998, 2001; Karlsson, 2005). Lübcke (1987) tar också upp att

fenomenologin försöker att beskriva fenomenen i deras dubbla betydelse där det man ser som givet kan visa sig innehålla förutsättningar som man normalt inte uppfattar.

Den moderna fenomenologins upphovsman, Edmund Husserl (1859-1938) presenterade fenomenologin i sitt verk *Logiska undersökningar* (1900). Husserl tar upp frågor inom fenomenologin som handlar om medvetandet och de olika former i vilka världen är given för oss, dess sätt att bli till fenomen. Husserl förstår dock detta inte som att vi endast har tillgång till psykisk data eller inre upplevelser utan som det sätt världen visar sig, framträder och får mening för oss (Moran, 2000; Wallenstein, 2011). Husserl (2002/1954) menar på att naturvetenskapen till sin utgångspunkt kan vara naiv där hans fenomenologi kan innebära en kritik av tillämpandet av naturvetenskapliga metoder på forskning av det psykiska. Husserl (2002/1954) talar om en medvetandets fenomenologi och tar upp följande,

Därmed stöter vi på en vetenskap vars väldiga omfång samtiden ännu inte har någon föreställning om, som visserligen är en vetenskap om medvetandet, men ändå inte psykologi, en medvetandets fenomenologi till skillnad från en naturvetenskap om medvetandet (Husserl, 2002/1954, s.28).

Fenomenologin har ett medvetande inom ramen för den fenomenologiska inställningen och Husserl (2002/1954) talar i detta om det "rena" medvetandet där både fenomenologin och psykologin står nära varandra då de båda har att göra med ett medvetande även om dessa skiljer sig åt. Husserl (2002/1954) skriver;

Då det här väl knappast lär handla om en tillfällig tvetydighet, så kan man på förhand förvänta sig att fenomenologi och psykologi måste stå i mycket nära relation till varandra, såtillvida som båda har att göra med medvetandet, om än på skilda sätt, inom ramen för skilda "inställningar"; vilket vi kan uttrycka genom att säga att psykologin har att göra med det "empiriska medvetandet", med medvetandet inom ramen för erfarenhetsinställningen, som existerande i naturens sammanhang; fenomenologin däremot med det "rena" medvetandet, dvs. medvetandet inom ramen för den fenomenologiska inställningen (Husserl, 2002/1954, s. 28).

Fenomenologin utifrån Husserls mening kan förstås vara en sorts ontologi som främst försöker beskriva de nödvändiga villkoren för existens. Husserl utvecklade för sitt kunskapssteoretiska projekt olika metodologiska åtgärder, fenomenologiska reduktioner. De tre som är mest framträdande är, fenomenologisk psykologisk reduktion, fenomenologisk transcendent reduktion och eidetisk reduktion genom fri variation i fantasin. De två första har en del likheter då de försöker att inställa vår vardagliga attityd som ser världen som existerande oberoende av vårt medvetande. I den naturliga inställningen kan det arbete som medvetandet åstadkommer döljas för att en värld ska kunna vara närvarande för oss. För att upptäcka medvetandes arbete kan det krävas en skiftning gällande den naturliga inställningen där det krävs att man bryter med den oflekterade tron på yttervärldens existens. Detta för att istället kunna fundera på hur fenomenet är givet i och genom medvetandet. I detta ingår också ett parentessättande vilket innebär att man ser bortom teorier och vetenskaper i beskrivningen av fenomenet. Den eidetiska reduktionen genom fri variation i fantasin kan ses vara den metodologiska åtgärden som innebär att gå från det partikulära till det väsensmässiga. Detta sker genom att fritt variera parametrar av ett verkligt eller fantiserat exempel av fenomenet där man söker efter de väsentliga drag som gör att ett fenomen är vad det är. Den fenomenologiska attityden kan bidra till att öppna upp det som är givet i och genom medvetandet (Karlsson, 1999a).

Något som är grundläggande för fenomenologin är intentionalitetsbegreppet där människan inte ses som en passiv mottagare av yttre stimuli utan som skapande och aktiv. Inom fenomenologin är det intentionaliteten som är av intresse för undersökningen. Intentionalitet handlar om medvetandets meningsbestämmande där medvetandeakterna går bortom sig själva och meningsbestämmer objektet eller världen. Världen för människan ses främst som meningsfull där det upplevda oftast står i relation

till ett upplevande där medvetandet alltid är medvetet om någonting. Intentionalitetetsbegreppet innefattar ett avvisande av idén att det skulle finnas objektiva fakta som är oberoende av ett subjektivt medvetande där medvetandet till sitt väsen är intentionalt (Karlsson, 1993, 1999a; Lübcke, 1987; Wallenstein, 2011). Merleau-Ponty (2012/1945) tar upp detta begrepp och menar på att den intentionala handlingen kan ses vara meningsbestämmande och säger i detta att människan är dömda till mening. Merleau-Ponty menar att världen har en mening för oss innan vi väljer att medvetet ge den mening där världen främst är meningsfull för människan där medvetandet alltid är riktat mot något (Lübcke, 1987).

Livsvärld

Begreppet livsvärld är ett centralt begrepp inom fenomenologin som har sin utgångspunkt i Husserl där livsvärldsfenomenens meningsstruktur undersöks. Dock har bland annat även Merleau-Ponty och Schütz efter Husserl utvecklat och tolkat detta begrepp. Nedan presenteras livsvärlden utifrån Husserls och Schütz tankar.

Livsvärlden enligt Husserl syftar på den levda subjektivt relativa världen med de erfarenheter man gör där vilket utgör förutsättningarna till den objektivt absoluta världen som beskrivs av vetenskapen (Bengtsson, 2005; Husserl, 1989/1907). Det framgår följande;

Livsvärlden, är subjektiv-relativ, en värld som alltid upplevs i relation till något subjekt, dvs. ur något konkret perspektiv, med en viss betydelse. Livsvärlden förstås som någons förgivettagna upplevelsevärld, och denna kan genom tillämpandet av epochén undersökas som en ren medvetandevärld, konstituerad i och för ett rent, transcendentalt ego, dvs. som den faktiska livsvärldens förutsättningar, själva oberörda av all mundanitet (Bengtsson, 2005, s.17).

Livsvärldsföreteelser kan således förstås som något som är självklart för individen på ett subjektivt relativt sätt där livsvärlden i sig för människan är given med mänsklig organisering av livet och mellanmänskliga kontakter. Livsvärlden är från början ett filosofiskt begrepp med kunskapsteoretisk och ontologisk innebörd som utanför filosofin påverkat samhällsvetenskaplig teoribildning och forskning. Livsvärlden belyser den verklighet som man ständigt befinner sig i tillsammans med andra människor och som vi kan stå i kommunikativt förhållande till. Verkligheten och vardagen tas för given i livsvärlden där världen därför kan betraktas som förhållandevis oproblematisks till det visar sig vara motsatsen, när individen hamnar i någon svårighet. Livsvärlden är något som man föds in i och den föregår och förutsätts av vetenskapen och reflektion. Föreställningen om livsvärlden kan leda till tvivel om att den objektiva abstrakta skildringen av mänskligt liv som den positivistiska vetenskapssynen kräver är möjlig. Livsvärlden är något som människor inte kan undvika då den är självklar i allt människan företar sig och tas för given genom hela livet (Bengtsson, 1998, 2001, 2005; Husserl, 2002/1954). Den vetenskapliga världen förutsätter således att en livsvärld finns men livsvärlden i sig kan ändå existera oberoende av den vetenskapliga världen. Begreppet livsvärld borde egentligen kunna användas i pluralis då en person som lever på 1990-talet inte kan ha samma livsvärld som en person hade under stenåldern och man kan då istället kan tala om livsvärldar. Innehållet i olika livsvärldar kan därför variera men enligt Husserl har alla ändå något gemensamt i form av en invariant struktur (Karlsson, 1999a).

Lübcke (1987) tar upp att Husserl talar om livsvärlden som kan definieras som ett föremålsområde där det har en bestämd struktur. Varje föremål kan ytterst visa tillbaka på denna livsvärld. Livsvärlden kan ses vara en transcendental förutsättning då livsvärlden oftast är ett nödvändigt villkor för erfarenheterna (Lübcke, 1987). Livsvärlden kan även förstås som en komplex och differentierad verklighet med skilda egenskaper och egenskapstyper som inte kan minska. I livsvärlden finns därför inte bara fysiska egenskaper hos de ting som man använder och erfär där man själv och andra subjekt även har psykiska egenskaper (Bengtsson, 2005). Enligt Bengtsson (2005) ser Husserl (1972) alla de

erfarenheter som människan gör i den komplexa livsvärldens som prepredikativa eller passivt fungerade. Det kan innebära att de föregår alla intellektuella aktiviteter som till exempel omdömen och därför i sin tur inte innehåller någon intellektuell aktivitet (Bengtsson, 2005).

Schütz utformade ett livsvärldsbegrepp som i början handlade om en social värld men använde sedan uttrycket vardagsvärld parallellt med livsvärld. Den sociala livsvärlden beskriver Schütz som rumsligt strukturerad i en omvärld som är inom räckhåll för oss (Bengtsson, 2005). Schütz (1962) tar upp att för människor finns en mångfald olika världar som man rör sig mellan men att vardagsvärlden handlar om den överlägsna eller suveräna verkligheten. Alla andra världar betraktas som varianter av vardagsvärlden och det framgår att livsvärlden kan uppfattas vara en flertydig verklighet. Den vardagliga livsvärlden kännetecknas även av att den tas för given på ett självklart sätt och utgör den otematiserade grunden för alla problem som vi kan ställas inför. Schütz (1962) ser livsvärlden som en social och praktisk värld som ett praxifält och som en delad verklighet.

Även om den vardagliga livsvärlden är en flertydig verklighet som är beroende av människans liv, upplevs den aldrig på detta sätt. För varje normal människa uppfattas den som absolut och entydig, som verkligheten själv (Bengtsson, 2005, s.29).

Som exempel på olika världar kan det handla om en fantasi eller drömvärld, barnets lekvärld eller en religiös värld. Alla dessa världar kan utgöra ett sammanhängande eller avgränsande upplevelseområde där de har sin egen stil och verkliga karaktär. Det krävs ett slags övergång mellan dessa världar eftersom man inte lämnar den mer överlägsna vardagsvärlden så enkelt då vi har en mycket mer naturlig inställning till den. Schütz ser det subjekt som lever i den vardagliga livsvärlden som en praktisk aktiv människa och inte som något kroppslöst betraktande medvetande (Bengtsson, 2002, 2005).

I detta kapitel har jag redovisat en tematisk ordnat litteraturgenomgång samt tagit upp studiens teoretiska utgångspunkt. Kapitlet har inledningsvis behandlat fenomenet utbytesstudier i relation till tidigare forskning. En diskussion fördes även hur den aktuella studien kan förhålla sig till tidigare forskning. Avslutningsvis har en genomgång presenterats över studiens teoretiska utgångspunkt vilket härrör från den fenomenologiska filosofin samt studiens centrala teoretiska begrepp, intentionalitet- och livsvärldsbegreppet.

Syfte och frågeställningar

Fenomenologins uppgift är att beskriva ett fenomenets meningsstruktur. I detta fall handlar det om upplevelsen av utbytesstudier och att möta en annan kultur.

Syfte

Syftet med denna studie är att beskriva meningsstrukturer i upplevelsen av att leva som utbytesstudent och som inbegriper ett möte med en annan kultur.

Frågeställningar

Hur kan utbytesstudiers meningsstruktur beskrivas utifrån ett möte med en annan kultur?

Vilka är de kännetecken som ingår i upplevelsen av utbytesstudier?

Metod

I detta kapitel presenteras en beskrivning av den valda forskningsmetoden i denna studie samt hur denna metod lämpar sig för studien. Efter detta följer en redovisning av urval, datainsamling och genomförande samt hur analysprocessen gått till. Därefter följer en diskussion av studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Slutligen presenteras de etiska aspekterna som övervägts i studien.

Kvalitativa forskningsmetoder

I kvalitativ forskning är avsikten att försöka förstå ett fenomen genom att genomföra intervjuer med ett mindre urval av informanter för att kunna få fram detaljerad och nyanserad information om fenomenet som undersöks. I den kvalitativa forskningen vill man genom att undersöka den personliga upplevelsen försöka få fram en så utförlig beskrivning av företeelsen som möjligt (Johannessen & Tufte, 2003). En metod som avser göra detta och som bygger på den fenomenologiska filosofin är Empirical Phenomenological Psychological Method (EPP-metoden) som utvecklats av Gunnar Karlsson. Grunden för EPP-metoden är att man ser människan som en intentionalt handlande och upplevande varelse (Karlsson, 1993). Medvetandet som intentionalt utgör utgångspunkten för forskarens tolkning i EPP-metoden. Forskaren ska i detta läsa och tolka det empiriska materialet med utgångspunkt från att det handlar om hur subjektet menings-bestämmer den beskrivna situationen och det studerade fenomenet i fråga. I EPP-metoden undersöks subjektet i livsvärlden där det främsta intresset inte är om fenomenet existerar eller inte utan handlar om att upptäcka den mening som fenomenet är genomsyrat av (Karlsson, 1999a).

EPP-metoden

EPP-metoden är en deskriptiv metod där syftet är att ta reda på vad fenomenet är och skapa en förståelse av fenomenet i sig. Metoden fokuserar på frågor om ”vad” och ”hur” där forskaren är intresserad av att hitta meningsstrukturer av fenomenet. Resultatet utifrån EPP-metoden försöker skildra dessa meningsstrukturer som handlar om att urskilja vissa kännetecken. De kännetecken som finns i alla studiens protokoll benämns för generella kännetecken. Om man i studien skulle finna fler än en struktur av fenomenet, det vill säga att vissa kännetecken gäller för några protokoll men inte alla, kallas dessa för typologiska kännetecken. I detta kan ett fenomen visa sig på flera sätt men några kännetecken är även generella då de annars inte skulle kunna vara typologier av ett och samma fenomen (Karlsson, 1993).

Metoden har sin kunskapsteoretiska grund i den fenomenologiska filosofin som började med Edmund Husserls arbete där det centrala i fenomenologin är att försöka studera den egentliga innebörden i fenomenet. Vid tolkning av empirisk data kan man dock inte använda sig av Husserls filosofiska metodologiska åtgärd direkt utan en anpassning bör ske till forskningens empiriska karaktär. Till skillnad från Husserls fenomenologisk-psykologiska reduktion som tillämpas i ett filosofiskt sammanhang kan en fenomenologisk orienterad analys av empirisk data använda sig av en partiell fenomenologisk-psykologisk reduktion. Ett liknande parentetiserande skulle kunna ta bort den empiriska forskaren från den intentionala relationen som finns beskriven i texten som är mellan själva subjektet och objektet i informantens återgivna upplevelse. Det forskaren kan sägas parentetisera är subjektets naturliga inställning i den värld som finns beskriven i texten. Forskaren behöver försöka vara så fri som möjligt från sina egna personliga aspekter. Den fenomenologiska hållningen kan liknas

vid ett meditativt förhållningssätt där man öppnar sig för det som är utan att försöka kontrollera förloppet. Dataanalysen i EPP-metoden kan till viss del vara eidetisk eftersom forskaren inte uppehåller sig vid individuella fakta utan försöker ge en utvidgad betydelse till situationen som informanten återgett genom att se till den meningsstruktur som genomsyrar de enskilda fakta som informanten redogör för. Forskaren vill främst finna ut en mening som kan uppvisa ett sätt att vara på i världen och inte begränsa sig till informanternas ursprungliga situation (Karlsson, 1993, 2005).

När det gäller analyserandet av data i EPP-metoden finns det olika nivåer som tolkningsarbetet kan genomgå. Den första nivån sätter fokus på att hitta meningen i informanternas protokoll. Den andra nivån handlar mer om att försöka jämföra protokollen med varandra för att finna meningslikheter. Den tredje nivån fokuserar mer på den ontologiska nivån där forskaren kan ses använda kännetecknen på ett mer friare sätt. Fokus kan här ändras från att ha tolkat det empiriska materialet till att handla mer om att undersöka huruvida den empiriskt funna meningen håller på en mer ontologisk nivå. Vid en EPP-analys utgår man även ifrån fem steg som kommer presenteras nedan i rubriken analysprocess av data. Det finns även tolkande hermeneutiska inslag i metoden där hermeneutiken ursprungligen syftar på att tolka texter men handlar också om fenomen som har en viss textstruktur. Ett centralt hermeneutisk inslag i EPP-metoden är att forskarens förförståelse till viss del påverkar tolkningen av texten. Forskarens förförståelse har en betydelse när det gäller det empiriska analysarbetet där förhållandet mellan forskarens förförståelse och forskarens strävan mot att försöka vara så öppen som möjligt som tolkningen i metoden kan formas. Ett hermeneutiskt inslag i forskarens förhållningssätt är också den så kallade hermeneutiska cirkeln, som handlar om den ömsesidiga pendlingen mellan del och helhet. Detta innebär att forskarens tolkning av texten måste ske mot bakgrunden av en helhetsförståelse (Karlsson, 1993, 2005).

Urval

Informanterna i studien valdes utifrån kriteriet att de skulle ha varit utbytesstudenter inom högre utbildning under minst en termin. Därför har alla informanter som är aktuella i studien varit utbytesstudenter minst en termin inom högre utbildning vid ett värduiversitet i ett annat land. Det fanns en medveten strävan om att ha ett heterogent urval när det gäller informanter för att få ett så brett uppslag som möjligt. Tanken var att detta skulle ge en mer omfattande bild av fenomenet. Johannessen och Tufte (2003) menar att det är viktigt att det finns en balans mellan urvalet då ett allt för enhetligt urval kan göra det svårt att få fram huruvida skillnader mellan människor kan påverka fenomen som studeras. Samtidigt kan ett allt för varierande urval göra det svårt att hitta väsentliga likheter mellan dem som är föremål för undersökningen (Johannessen & Tufte, 2003). Dessa aspekter har jag som forskare därför tagit hänsyn till när det gäller studiens urval och därför valt informanter som har olika etnicitet men som ändå alla varit utbytesstudenter.

I studien deltar sju informanter som är mellan 23-30 år. De aktuella länderna som någon av informanterna har gjort sina utbytesstudier i är Japan, Sydkorea, Sydafrika, Kanada, Sverige och Spanien. Två informanter har varit i Japan som utbytesstudenter men i olika städer samt befunnit sig i landet olika länge vilket var aspekter som jag tog hänsyn till i detta fall. Två av informanterna gjorde deras utbytesstudier från ett universitet i Mexiko respektive Portugal medan de övriga informanterna var utbytesstudenter från Sverige. För att försöka få ett bredare perspektiv på framställningen av fenomenet och en så bra jämvikt mellan män och kvinnor som möjligt, intervjuades tre män och fyra kvinnor. Antal informanter valdes utifrån vad som ansågs relevant för att få fram så konkreta beskrivningar som möjligt där val av antal informanter kan ses i relation till det Johannessen och Tufte (2003) tar upp. Johannessen och Tufte (2003) belyser att frågan kring hur många informanter som ska delta i en studie avgörs inom kvalitativ forskning i relation till forskningsfrågan där ett adekvat urval är av vikt och inte hur stort antal urvalet är.

I studien har ett strategiskt urval använts i val av informanter. Ett strategiskt urval syftar till att man ur en urvalsgrupp väljer ut dem som kan anses kunna bidra med adekvata data både på bredden och djupet. I detta urval väljer forskaren medvetet ut vem som ska delta i undersökningen. Det finns olika sätt att åstadkomma strategiska urval varav ett av dessa är snöbollsmetoden. Detta innebär att man rekryterar informanter genom att man förhör sig om vilka personer som vet mycket om det tema som undersöks och som forskaren bör komma i kontakt med. Dessa personer kan visa till andra informanter som det kan vara aktuellt att ta med i undersökningen (Cohen, Manion & Morrison, 2011; Johannessen & Tufte, 2003; Malterud, 2009). I mitt fall valde jag att se till mitt nätverk och utgå ifrån bekanta, vilka i sin tur rekommenderade informanter som passade in i min urvalsgrupp, att ha varit utbytesstudent under minst en termin. Urvalet bestod därför av några informanter som jag som forskare var bekant med sedan tidigare och några som jag träffade första gången vid intervjun. Rekryteringen som följde skedde utifrån att jag tog kontakt med den aktuella personen som informerades om studiens syfte och innehåll. Personen tillfrågades om hen kunde tänka sig bli intervjuad under cirka en timme om upplevelse av utbytesstudier och att möta en annan kultur. Att ett strategiskt urval användes i denna studie utgår ifrån att det är vanligt att använda vid kvalitativ forskning då man inte vill välja informanter slumpmässigt. Detta då syftet är att generera överförbar kunskap och val av informanter grundar sig på deras lämplighet (Johannessen & Tufte, 2003).

Datainsamling och genomförande

Karlsson (1993) tar upp att data som används inom EPP-metoden kan variera. Data kan till exempel vara skrivna protokoll eller intervjuer som då spelats in och transkriberats till text. Det är viktigt att det material som samlas in ska kunna läsas av forskaren flera gånger (Karlsson, 1993). I denna studie består data av intervjuer som sedan transkriberades. Intervjuerna genomfördes med hjälp av en intervjuguide. De centrala temana i denna var, innan utbytesstudierna, under utbytesstudierna samt efter utbytesstudierna och utformades utifrån studiens forskningsfrågor (Bilaga 2). Intervjuguiden har varit ett stöd för intervjuerna men jag som forskare har strävat efter att inte låta mig styras av denna utan strävat efter en öppenhet. Jag har också i så stor utsträckning som möjligt eftersträvat att utforma intervjufrågorna så öppna som möjligt och som adresserar den spontana förreflekterande livsvärldsnivån. Målet med intervjuerna var att försöka få fram konkreta beskrivningar utifrån informanternas berättelser, detta för att underlätta för en kommande analys. En pilotintervju genomfördes innan om det valda fenomenet för att se om intervjufrågorna bidrog till att få en så heltäckande beskrivning som möjligt. Denna har sedan också använts i analysen.

Totalt genomfördes sju intervjuer där val av plats bestämdes utifrån vad som var mest tillgängligt för informanten. Fyra av intervjuerna genomfördes i intervjuarens lägenhet, två intervjuer skedde i ett grupprum vid Stockholms universitet och en intervju var på ett café. Informanterna informerades vid inledningen av intervjun om studiens innehåll och syfte. Intervjuaren uppgav innan intervjun att denna skulle spelas in och att informanterna när som helst hade möjlighet att avbryta intervjun. Under intervjun uppmuntrades informanterna att ge en så subjektiv beskrivning av de egna upplevelsorna som möjligt och på ett konkret sätt försöka beskriva upplevelsen av fenomenet i fråga. Det inspelade samtalet transkriberades så snart som möjligt efter intervjun. Efter transkriberingen av intervjun påbörjades en analys av denna. Alla intervjuer var 1-1 1/2 timme långa. Två av intervjuerna var på engelska och översattes till svenska efter transkriberingen.

Analysprocess av data med hjälp av EPP-metoden

Vid analysen av intervjuerna i studien användes metoden Empirical Phenomenological Psychological Method (EPP). Nedan presenteras hur analysprocessen genomförts utifrån denna metod i fem steg utifrån Karlssons (1993) anvisningar.

Steg 1

I behandlingen av data i denna studie påbörjades det konkreta analysarbetet med en genomläsning av upplevelsebeskrivningen i samtliga intervjuer. Steg ett handlar främst om att få en bra översyn och ett bra grepp om texten, det så kallade protokollet, genom att läsa detta noga. Detta för att en så bra förståelse som möjligt uppnås för att kunna fortsätta analysen i steg två. I steg ett är det av vikt att forskaren är öppen inför texten och undviker att lägga på en teoretisk förklaringsmodell (Karlsson, 1993). Detta var något jag strävade efter vid genomläsningen och försökte ha ett så öppet förhållningssätt som möjligt. Karlsson (1993) menar att steg ett fokuserar på en första behandling av protokollen där syftet främst är att få en tydlig förståelse av innehållet där varje del bör förstås i förhållande till hela protokollet, den hermeneutiska cirkeln. Därför valde jag att genomföra detta steg när alla intervjuer var insamlade och transkriberade där strävan var att få en helhetsuppfattning för att sedan kunna se till delarna i förhållande till helheten om upplevelsen. Ett exempel för att tydliggöra analysprocessen framgår nedan, citatet är utdraget när informanten talar om hur denna uppfattade människor i landet:

De var även artiga på sitt sätt, de var inte misstänksamma mot mig eller så men det var en annan kultur när det gäller exempelvis äldre tror jag jämfört med det jag var van vid. Det kändes mer som att man var tvungen att respektera de äldre noga för exempelvis så var det en gång när jag kysste min pojkvän offentligt så var de en gammal dam som bara ”oj” och verkade väldigt förvånad och nästan lite stött. Jag märkte att de inte alls gör sådant i offentligheten även om det är märkligt för att de utformat många restauranger och kaféer för unga par.

Steg 2

Steg två handlar om att urskilja meningsenheter, ME (Karlsson, 1993). I steget delade jag upp texten utifrån att en förändring eller skriftning framträdde i beskrivningen av fenomenet till så kallade meningsenheter. Indelningen som görs är kanske främst ett praktiskt hjälpmedel för att särskilja förändringar av meningen i texten (Karlsson, 1993). Varje informant fick ett arbetsnamn, informant 1, informant 2 etc. för att underlätta de kommande stegen och för redovisningen av studiens resultat. Nedan kommer ett konkret exempel där texten är indelad i meningsenheter. Texten är tagen ur ett sammanhang där informanten beskrev hur hon/han upplevde en situation som var annorlunda från sin tidigare vardag.

De var även artiga på sitt sätt, de var inte misstänksamma mot mig eller så men det var en annan kultur /ME1/, exempelvis de äldre människorna i landet tror jag jämfört med det jag var van vid. Det kändes mer som att man var tvungen att respektera de äldre noga för exempelvis så var det en gång när jag kysste min pojkvän offentligt så var de en gammal dam som bara ”oj” och verkade väldigt förvånad och nästan lite stött /ME2/. Jag märkte att de inte alls gör sådant i offentligheten även om det är märkligt för att de utformat många restauranger och kaféer för unga par /ME3/.

Steg 3

I detta steg tar den egentliga analysen vid. Forskaren är vid analysen intresserad av meningsinnehållsbördan i informanternas framställning. Tredje steget är främst en renodling av meningsenheternas kärnor genom att varje enhet transformeras till en ny formulering som på ett avskalat sätt uttrycker dess mening (Karlsson, 1993). I detta steg översatte jag intervjupersonernas vardagsspråk till en mer allmän formulering. I bakgrunden som hjälp fanns frågan: Vad säger denna meningsenhet om fenomenet utbytesstudier?

Meningsenhet 1: En upplevelse av kulturella skillnader som ändå inte handlar om att hen känner sig betraktad på ett skumt sätt.

De var även artiga på sitt sätt, de var inte misstänksamma mot mig eller så men det var en annan kultur

Meningsenhet 2: Upplevelsen präglas av en förhöjd uppmärksamhet i beteendet mot äldre.

exempelvis de äldre människorna i landet tror jag jämfört med det jag var van vid. Det kändes mer som att man var tvungen att respektera de äldre noga för exempelvis så var det en gång när jag kysste min pojkvän offentligt så var de en gammal dam som bara ”oj” och verkade väldigt förvånad och nästan lite stött.

Meningsenhet 3: Informanten upplever att det fanns vissa oklarheter, och upplever motstridiga intryck vad gäller sedvänjor.

Jag märkte att de inte alls gör sådant i offentligheten även om det är märkligt för att de utformat många restauranger och kaféer för unga par.

Steg 4

Det är i steg fyra som forskaren strävar efter att hitta en situationsstruktur med hjälp av teman som kan beskriva fenomenet (Karlsson, 1993). I steget sammanställde jag de meningsenheter som handlade om samma tema i en situerad struktur där de enheter som inte var relevanta för fenomenet togs bort. Genom detta minskade antalet meningsenheter till specifika kännetecken. Dessa kännetecknande meningsinbörder bildar fenomenets karaktärsdrag för de ingående protokollen.

Situerat kännetecken 1: Andra normer.

Utbytesstudenten möter andra normer under utbytesstudierna som blir extra tydliga i mötet med människor i värdlandet.

Situerat kännetecken 2: Något annorlunda.

Utbytesstudenten upplever att saker är annorlunda mot det som tidigare varit, det är en ny miljö, en ny kultur att ta hänsyn till som skiljer sig från tidigare.

Steg 5

Steg fem handlar om att gå från en situerad struktur till att tolka fram generella och typologiska kännetecken. I detta steg är forskaren fortfarande bunden till empiriska data. Det är först efter att steg fem har genomförts som forskaren kan frigöra sig från den empiriska data och undersöka om de generella kännetecknen kan nå ontologisk giltighet med hjälp av Husserls filosofiska metodologiska åtgärder (Karlsson, 1993). De framtolkade kännetecknen bildar tillsammans en meningsstruktur kring upplevelsen av utbytesstudierna och utgör resultatet för analysprocessen. Ett generellt kännetecken av utbytesstudier i min studie som förekom i alla informanternas beskrivna situationer kring upplevelsen av fenomenet och som är framtolkat utifrån data som påvisas ovan är ”ett möte med andra värderingar”.

Ett möte med andra värderingar: Det finns en skiljelinje mellan värderingar som utbytesstudenten möter och de värderingar hen tidigare haft.

Det här kännetecknet kommer från exemplet ovan och det första situerade kännetecknet samt från situerade kännetecken med liknande meningsinnehåll från studiens andra upplevelser. I det beskrivna exemplet möte utbytesstudenten andra normer, i andra fall fanns en skiljelinje mellan värderingar som utbytesstudenten möter och de tidigare värderingarna. Den generella meningen är att upplevelsen präglas av ett möte med andra värderingar.

Validitet och reliabilitet

Studiens valda metod är EPP-metoden och utgår ifrån en kvalitativ forskningsmetod. Ett av EPP-metodens kanske främsta syfte är att finna ett fenomenets meningsstruktur och att söka efter en mening där en tolkning sker. Validiteten i fenomenologisk forskning avgörs av en tolkning utifrån hur meningsfull den kan sägas vara i förhållande till en helhetsförståelse för ett visst fenomen.

Fenomenologin avfärdar idén att det skulle finnas objektiva fakta oberoende av ett subjekt. Det finns ett antal olika sanningsteorier där några adekvata sanningsteorier att benämna i förhållande till validiteten är koherensteorin, evidens och korrespondensteorin. I korrespondensteorin kan främst sanningen avgöra hur väl en utsaga överensstämmer med objektiva fakta. Koherensteorin fokuserar mer på att tolkningen av en del av fenomenet är förenligt med tolkningen av fenomenet som helhet. Att tolka en mening bryter i detta sammanhang mot korrespondensteorin, där sanning främst är överensstämmelsen mellan ett påstående och ett sakförhållande. De sanningsteorier som därför blir mest relevanta vid tolkning av mening är koherens och evidens. Kunskap om fenomenet inom fenomenologisk forskning kan uppnås genom kunskap om hur fenomenet upplevs av subjektet. Att tolka mening underkastas inte en bevisföring utan kräver också att man försöker argumentera och stödjer sina tolkningar utifrån rådata (Karlsson, 1993, 1995). I studien redovisas de slutsatser och tankegångar som jag som forskare redogör för i studien med en tydlig koppling till rådata och det empiriska materialet. Detta sker för att läsaren ska kunna ta ställning och förhålla sig till validitetsanspråket. Johannessen och Tuft (2003) tar upp att validitet inte får uppfattas som något absolut, om data är valida eller inte, utan handlar om det finns ett kvalitetskrav som är tillnärmelsevis uppfyllt. Då jag som forskare redogör för analysens fem steg på ett ingående sätt finns en vetskap om hur analysarbetet genomförts och det finns därför möjlighet att avgöra hur stor trovärdigheten av denna tolkning är. Utifrån dessa aspekter anser jag att detta bidrar till att stärka validiteten i studien.

När det gäller det empiriska materialet så skedde två av studiens intervjuer på engelska där intervjuerna efter transkriberingen översatts till svenska. En så nära översättning som det var möjligt eftersträvades men data granskades även av en utomstående person med goda engelskkunskaper för att bidra till att stärka studiens validitet.

Karlsson (1993) har utarbetat tre kriterier när det gäller valideringen av analysprocessen och dess resultat i metoden. Första kriteriet handlar om att forskaren försöker sätta sig själv och sina föreställningar kring fenomenet åt sidan där validiteten påverkas av huruvida forskaren varit fördomsfri och öppen i sin tolkning av subjektens framställning av fenomenet. Det finns en strävan efter att tolkningen är trogen upplevelsen. Samtidigt är det denna oreflekterade livsvärld som man ska försöka fokusera på att göra medveten. Av vikt är att livsvärldsupplevelsen inte förklaras utan att fenomenet beskrivs inifrån själva upplevelsen, det är den så kallade fenomenologiska reduktionen som Husserl talar om. Det som är av intresse är hur väl forskaren lyckas utföra den partiella fenomenologiska psykologiska reduktionen, det vill säga hur väl forskaren lyckas sätta sin egen förförståelse åt sidan (Karlsson, 1993). I denna studie är det något som jag beaktat där jag strävat efter att försöka vara så fördomsfri och öppen som möjligt som forskare. Karlsson (1993) tar dock upp att kravet att vara öppen och så fördomsfri som möjligt är en svår uppgift som kanske aldrig helt kan uppnås. Dock har min ambition ändå varit att genomgående i studien försöka vara så öppen som möjligt där jag haft en medvetenhet om att min individuella förförståelse kan begränsa förståelsen av informanternas upplevelse. Ett sätt att stärka validiteten i studien, tänker jag, hade kunnat vara att analysera materialet flera gånger till för att analysen hade blivit mindre påverkad av mitt eget tillstånd vid det aktuella tillfället. Detta har dock varit svårt att genomföra på grund av studiens begränsade omfattning. Dock menar jag att validiteten i studien kan stärkas utifrån att jag som forskare haft ett öppet förhållningsätt och försökt hålla mig själv utanför vid analyserandet av data.

Det andra kriteriet Karlsson tar upp (1993) handlar om att en konsekvent horisontell tydning kan göras av det aktuella materialet om det finns flera möjliga tolkningar. Detta innebär att man kan välja den tolkning som bäst stämmer överens med den mening och helhet som finns i resten av texten. Olika tolkningar kan göras meningsfulla till olika grader som beror på hur väl en tolkning tar hänsyn till olika delar i protokollet (Karlsson, 1993). Vid analyserandet i studien läste jag igenom texten ett flertal gånger och fick därför en ökad känsla av vad informanterna försökte förmedla vilket kan bidra till att stärka validiteten. Det tredje kriteriet som Karlsson (1993) tar upp fokuserar på att det finns ett vertikalt överensstämmande av tolkningen, att tolkningen verkligen håller sig inom fenomenologins ontologiska ram. I studien har jag som forskare försökt att beskriva kännetecknen för det aktuella fenomenet där ett resonemang förts kring citaten med koppling till resultatet. Detta gör att det tredje steget till viss del är uppfyllt vilket kan bidra till att validiteten i studien styrks.

När det gäller reliabiliteten är det ett begrepp som kan anses vara komplext i forskning med en fenomenologisk utgångspunkt. Det kan vara problematiskt därför att en mening snarare eftersöks än objektiva mätbara fakta. Reliabilitet belyser en studies tillförlitlighet där det intressanta är om studien kan upprepas och ge ett likartat utfall. Inom kvantitativ forskning är frågan om huruvida vissa delar av studien går att upprepa där en form av manipulation och kontroll kan krävas (Cohen et al., 2011). Reliabilitetsbegreppet kan snarare i en fenomenologisk studie kopplas ihop med validitetsbegreppet eftersom en av de viktigaste aspekterna kan vara forskarens förmåga att genomföra den partiella fenomenologiska psykologiska reduktionen samt den eidetiska induktionen. Dock kan ett möjligt sätt att förhålla sig till reliabiliteten i denna studie vara för hur väl jag som forskare argumenterar för studiens innehåll gällande exempelvis slutsatser, urval och data. I denna studie redogör jag som forskare innehållet på ett konkret sätt och anser därför att studien har en tillförlitlighet.

Generaliserbarhet

I kvalitativ forskning är ett centralt begrepp generaliserbarhet. Generaliserbarhet är sammankopplad med den fenomenologiska analysen där de kännetecknen som redovisas i studien är generella yttranden om fenomenet i fråga. Inom EPP-metoden kan det istället för generaliserbarhet snarare talas om universalbarhet där poängen med fenomenologisk forskning är att påvisa möjligheter och inte kartlägga existensen av fakta (Karlsson, 1995). Giltigheten i studien kan kopplas ihop med huruvida datamaterialet ger en tillräcklig stor spridning i beskrivningarna till upplevelsen. Karlsson (2005) tar upp att de kännetecknen som har tolkats fram som generella, det vil säga de som är giltiga för alla de i studien ingående protokollen, kan testas på en högre nivå i syfte att avgöra om de håller som universella sanningsanspråk. Frågan som kan ställas är om dessa kännetecknen är ontologiska konsituentier som beskrivs vara nödvändiga villkor för det aktuella fenomenet. Av vikt är att de nödvändiga villkoren är giltiga i alla tänkbara fall av fenomenet och inte bara i studiens empiriska data (Karlsson, 2005).

Karlsson (1995) tar alltså upp att om forskaren finner konstituentier i alla protokoll kan man förflytta sig till en ännu högre nivå, den ontologiska nivån. Det handlar nu om att undersöka huruvida den empiriska funna meningen håller på en ontologisk nivå. För detta krävs en fri variation i fantasin som är en fenomenologisk åtgärd som Husserl har skapat. Syftet är att kontrollera om dess giltighet är ontologisk där det handlar om hur denna konstituent är ett nödvändigt villkor för möjligheten av fenomenet i huvud taget. Det skulle i så fall göras anspråk på att möjligheternas universalbarhet är maximal, där denna konstituent är tvingande för existensen av fenomenet i fråga (Karlsson, 1995). I min studie har det framträtt 10 kännetecknen. Ett av dessa kännetecknen ”ett medvetet uppbrott” kan exempelvis testas på den ontologiska nivån. Detta kännetecken kan påstås vara ett tvingande

kännetecken för fenomenet, då det inte går att genomföra utbytesstudier och möta en annan kultur om man inte aktivt väljer att förflytta sig och göra ett uppbrott.

Etiska överväganden

I forskningssammanhang är det viktigt att ta hänsyn till olika etiska aspekter. I denna studie beaktades Vetenskapsrådets (2002) riktlinjer gällande individens rättigheter i forskningssammanhang. De forskningsetiska principerna bidrar till att skapa normer för hur förhållandet mellan forskarna och deltagarna ska se ut. Inför varje vetenskaplig undersökning bör forskaren göra en övervägning vad värdet av det förväntade kunskapsstillskottet är mot de möjliga risker som kan finnas i form av negativa konsekvenser för deltagarna. I detta ska hänsyn tas till både mer långsiktiga och kortsiktiga följder som kan uppstå (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa aspekter var något som jag som forskare tog hänsyn till vid utformningen av studiens syfte där jag övervägde vad studien kunde bidra med i förhållande till de eventuella konsekvenserna det kunde få för deltagarna. För att minska dessa risker har det i studien tagits hänsyn till de fyra huvudkraven som ska uppfyllas vid forskning, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagarna om den aktuella forskningsuppgiftens syfte och de villkor som gäller för deras deltagande. De ska också upplysas om att deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Samtyckeskravet handlar om att deltagarna har rätt att själva bestämma över sin medverkan och forskaren ska inhämta deltagarnas samtycke. Konfidentialitetskravet handlar om att uppgifter om de som deltar i studien ska ges största möjliga konfidentialitet och att personuppgifter ska förvaras så att ingen obehörig kan ta del av dem. Nyttjandekravet sätter fokus på att alla uppgifter som är insamlade om enskilda personer i en studie endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). I studien informerades alla deltagarna om att det var frivilligt att medverka och att de själva när som helst kunde avbryta intervjun eller välja att inte svara på någon fråga om detta skulle upplevas som obekvämt eller för personligt. Deltagarna informerades också om att de var anonyma i studien. Jag som forskare har även i så stor utsträckning som möjligt oidentifierat känsliga uppgifter för att det färdiga materialet skulle vara så anonymt som möjligt så att ingen läsare kan identifiera en specifik person. Vid utskrift av intervjuerna har namnen ersatts med en siffra. En svårighet som finnas kring de etiska övervägandena i studien är att alla deltagarna besökt olika länder vilket kan försvåra anonymitetskravet i utskrift av deras berättelser. Detta har jag dock varit medveten om under arbetsprocessen och tagit hänsyn till i så stor utsträckning som möjligt.

I kapitlet har jag redovisat för studiens metod, EPP-metoden som har sin kunskapsteoretiska grund i fenomenologin. Därefter följer en redogörelse för studiens urval samt hur jag som forskare motiverade valet. Därefter beskrevs hur datainsamling och genomförande gått tillväga. Följt av detta presenteras analysprocessen av data utifrån EPP-metodens fem steg där en återkoppling till rådata illustrerades för att läsaren skulle få en inblick i analysens fem steg. Detta efterföljdes av rubrikerna, validitet och reliabilitet samt generaliserbarhet där ett resonemang fördes kring dessa aspekter och på vilket sätt de eventuellt kan uppfyllas i studien. Avslutningsvis presenterades de etiska överväganden som beaktats i studien och som är viktiga att ta hänsyn till i forskningssammanhang.

Redovisning och analys av data

Nedan redogörs resultatet och de generella kännetecknen för fenomenet ”utbytesstudier” utifrån de data som analyserats fenomenologiskt. Figur 1 introducerar de kännetecknen som framträder i studien. Detta följs av en synopsis vilket redovisar fenomenets meningsstruktur och sammanfattar alla kännetecken i relation till varandra. Slutligen presenteras en detaljerad beskrivning av dessa kännetecken med hjälp av illustrerade uttalanden i form av citat där intervjupersonernas egna uttryck och ord kommer fram. Citaten är utvalda för att tydliggöra meningsinnehållet som framträder i studiens datamaterial. Citaten är utmärkta med ”Informant 1, 2” etc. utifrån de beteckningar som de fick under steg två. Beskrivningen av fenomenets kännetecken försöker inte markera någon ordningsföljd utan utmärker upplevelsen av fenomenet, utbytesstudier.

Fenomenets generella kännetecken

För att förtydliga studiens resultat presenteras fenomenets generella kännetecken nedan i figur 1. Resultatet består av tio kännetecknen.

- 1. Utbytesstudier kännetecknas av en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid**
- 2. Ett medvetet uppbrott**
- 3. Utbytesstudier kännetecknas av att det är en del i att uppnå något större**
- 4. Utbytesstudier innebär ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder**
- 5. Utbytesstudier innebär ett möte med andra värderingar**
 - 5.1 Ett motstånd
 - 5.2 En skiljelinje mellan olika ideal
 - 5.3 En ideologisk skiljelinje
- 6. Utbytesstudier präglas av nya interaktioner och relationer**
- 7. Utbytesstudierna präglas av svårigheter med språket**
- 8. Utbytesstudier kännetecknas av ändrade livsvillkor**
 - 8.1 Ett ändrat levnadssätt
 - 8.2 Ändrade levnadsvillkor
- 9. Utbytesstudierna kännetecknas av ett identitetsskapande**
- 10. En personlig utveckling och ett ansvarstagande**

Figur 1. Fenomenets kännetecken

Synopsis

Resultatet visar att upplevelsen av utbytesstudierna utifrån ett möte med en annan kultur kan kännetecknas av *en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid*. Tidvis kan känslan av förväntan och öppenhet inför en obestämd framtid vara något som är nervöst laddat men även innehålla en känsla av spänning och utmaning. Upplevelsen innefattar även *ett medvetet uppbrott* där ett beslut fattas för att resa mot något okänt och att bryta upp. Det görs ett val att resa iväg från sin vardag vilket skapar förutsättningen för utbytesstudierna. Centralt för upplevelsen är också att det är en del i *att uppnå något större*, där det finns en medvetenhet om att studierna är en del av att uppnå ett högre mål. Upplevelsen kännetecknas av att det finns *ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder*. Ett möte sker med nya kulturella koder i värdlandet som man behöver förhålla sig till. Det finns även olika värderingar man möter som utbytesstudent som skiljer sig från de värderingar man är van vid. Det finns i detta en känsla av att man inte alltid får tillträde till värdlandet vilket gör att upplevelsen av fenomenet också kan *innebära en skiljelinje mellan olika värderingar*.

Resultatet tyder på att upplevelsen av utbytesstudierna *präglas av nya interaktioner och relationer*. Det finns en samhörighet med människor som befinner sig i en likartad situation som sig själv och som har samma syfte med vistelsen som kan vara ett viktigt stöd. Utbytesstudierna kännetecknas också av *svårigheter med språket*. Språket anses vara en nyckel för att kunna komma närmare människor i värdlandet och på så sätt få tillgång till kulturen. Upplevelsen präglas av *ändrade livsvillkor* där medvetenheten om att studierna sker under en kortare period i livet kan bidra till en upplösning av tidigare villkor och påverka ens sätt att leva. Att göra sina egna föreställningar kring omvärlden synliga är ett centralt genomgående tema i den generella strukturen där upplevelsen *kännetecknas av ett identitetskapande*. Identiteten utformas i ett möte med en annorlunda kultur under utbytesstudierna där nya sätt att reflektera över vem man är och ser på sin egen identitet kan prövas. Det centrala för upplevelsen av utbytesstudier kan också förknippas med *en personlig utveckling och ett ansvarstagande*. Ett ökat ansvarstagande kan leda till en personlig utveckling och en större självständighet där tiden som utbytesstudent kan innebära att ställas inför nya utmaningar.

Detaljerad beskrivning av kännetecknen

1. Utbytesstudierna kännetecknas av en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid

Upplevelsen av fenomenet utmärks dels av en förväntan på det som ska ske men även av den förväntan som finns innan avresan och av de känslor av spänning, utmaning och nervositet som finns under utbytesstudierna. Det utbytesstudenten möter i landet upplevs som något spännande där en känsla av öppenhet inför en obestämd framtid kan infinna sig. Känslan av öppenhet kan påverka utbytesstudentens tankegångar under utbytestiden genom att till exempel inta en mer nyfiken hållning gentemot nya saker.

Jag tänkte nog att det skulle bli kul att se hur saker och ting utvecklades i värdlandet och såg framemot att åka. Dock minns jag tydligt att jag var lite orolig för mörkret och klimatet då alla hade sagt till mig innan att det blir så kallt och mörkt snabbt så tänkte att det blir en omställning ([...]). Så det fanns nog absolut en förväntan både kring landet men så klart även kring studierna där jag funderade mycket på hur det skulle bli men där jag ändå hade en känsla av att det nog skulle ordna sig (Informant 3).

Ja ... jag var väl nevös liksom det var första gången jag bodde utomlands under en längre period och det skulle bli till ett helt främmande land där jag inte kunde språket så jättebra men det skulle ju också så klart bli väldigt spännande (Informant 5).

Det förekommer en känsla av frihet som utbytesstudent som grundar sig i att kunna utforska nya saker och att få en chans att omskapa ens liv där en chans finns till att börja om i en ny miljö. Exempelvis finns det inga tidigare relationer att ta hänsyn till, man glömmer tidigare måsten och blir mer anonym. Det finns en möjlighet av att kunna befria sig från tidigare bilder av en själv som kan ha skapats av omgivningen eller av ens bekantskapskrets. Utbytesstudenten frigör sig genom att flytta till en främmande plats. En av informanterna berättade om sin tid i Spanien där denna upplevde att studietiden var en chans att börja om. Informanten uttrycker det på följande sätt:

Sedan var det en ny främmande stad där man fick börja om på ruta ett och ingen visste vem man var så det var en skön känsla, alla möjligheter fanns liksom (Informant 6).

Det finns en känsla av förväntan som inte alltid är så enkel att definiera. Utbytesstudenten har svårt att uttrycka sig exakt vad förväntan innebär, förväntan är otydlig och svårdefinierad men den finns där under hela utbytestiden. En av utbytesstudenterna liknade till exempel tiden som utbytesstudent vid ett äventyr medan några andra utbytesstudenter talade om att det var en spännande tid och att man ständigt fick nya intryck.

Nej men man visste ju att det skulle vara annorlunda i landet så det var ju lite spännande och se hur allt skiljer sig och utforska allt. Det blir ju att så fort man går utanför dörren så blir det ju som ett äventyr på något sätt (Informant 1).

2. Ett medvetet uppbrott

Ett kännetecken för utbytestiden är att det innebär ett tydligt uppbrott och ett beslutsfattande. Utbytesstudenten fattar ett beslut för att söka studierna och väljer sedan att åka iväg och lära känna en ny närmiljö i en annan kultur. Det görs ett val att bryta upp från ens vardagliga värld till något nytt och främmande. Det centrala i upplevelsen är därför viljan som finns hos utbytesstudenten att själv åka iväg och gör ett uppbrott som är medvetet. Upplevelsen kopplas till ett medvetet uppbrott där man reser mot något okänt. En av informanterna uppgav att denna visste till vilket land som hen ville och att det fanns en stark vilja av att verkligen få komma iväg.

Jag har alltid velat plugga utomlands och när jag var yngre ville jag läsa i USA, och nu var det sista chansen för nu var detta min andra utbildning då jag hade pluggat innan i tre år så när jag skulle söka de

centrala avtalen så skickade jag bara in papperna typ sista dagen ([...]) så då var det klart jag ville åka, det fanns aldrig någon tvekan (Informant 2).

Några informanter beskrev dock att de inte kom in på sina förstahandsval men att de ändå valde att resa iväg trots en del beslutsångest. En av informanterna uppger:

Det var faktiskt mitt tredjehandsval... Så när jag fick resultatet så blev jag helt klart besviken och kände att jag spelat högt då USA var typ det populäraste valet. Innerst inne viste jag väl när jag fick beskedet att jag skulle åka men klart jag blev besviken och funderade på om jag skulle åka (Informant 6).

Uppbrottet är något utbytesstudenten själv eftersträvar då denna vill flytta och bo i ett annat land. Det framträder även flera olika typer av uppbrott som präglar upplevelsen av fenomenet, både ett uppbrott från nära relationer men även från den fysiska miljö som utbytesstudenten lever i. En av informanterna beskrev att uppbrottet innefattade en flytt till ens vädland men även ett uppbrott från familjen:

Ja för mig blev det en ganska stor grej att bryta upp och flytta till ett annat land och klara mig själv. I mitt hemland var jag van vid att alla bodde hemma tills man studerat klart eller tills man gifter sig så jag bodde innan hos mina föräldrar och penplade till universitetet, så det var en skillnad (Informant 3).

Uppbrottet förekommer i alla upplevelsebeskrivningar men kan framträda på olika sätt. I upplevelsen av utbytesstudierna blir uppbrottet något som förknippas med en ”wow-känsla” och ett uppvaknande, ”det är nu det gäller på riktigt”. Exempelvis kan uppbrottet bli tydligt när utbytesstudenterna antingen anländer till vädlandet eller på flyget dit. Några av informanterna beskrev hur deras beslut att åka iväg blev konkret under flygresan till vädlandet. Informanterna uppger följande:

Och ja på flyget tänkte jag, ”vad fan har jag gjort”, så hade lite ångest på flyget (Informant 2).

Nej inte direkt, det var kanske inte förrän man stod på Arlanda och vinkande av familjen och så som jag förstod att jag skulle iväg, det är som alltid när man reser tycker jag man förstår det inte riktigt innan att man ska iväg och det känns ganska avlägset och sedan hoppas man är på planet liksom (Informant 1).

3. Utbytesstudier kännetecknas av att det är en del i att uppnå något större

Att vara utbytesstudent upplevs vara en del av att uppnå något större. Det finns en medvetenhet om att utbytesstudierna ingår i en utbildning som behövs för att uppnå något mer, att få en examen. Tiden som utbytesstudent innebär ett tillfälle att göra ett avbrott från den värld som man normalt befinner sig i. Utbytesstudierna kan handla om att följa sina drömmar eller att skapa nya upplevelser som annars inte är möjliga.

Jag gillade verkligen Sydkorea och hade blivit väldigt intresserad av kulturen från TV och olika serier så tänkte att det var en bra möjlighet att få se något annorlunda. Jag ville nog verkligen välja något annorlunda under mina utbytesstudier än det jag gjort innan då jag tänkte att jag ville se något annat medan jag fortfarande studerade och inte jobbade. Det är på ett annat sätt att jobba tror jag där det inte finns lika mycket chanser att få testa nya saker där utbytesstudierna ändå gav tillfälle att få se nya saker under en tid (Informant 4).

En av informanterna berättade att denna blev förvånad över hur hårt människor i vädlandet studerade och att det blev som ett slags uppvaknande kring ens egna studier. En annan informant uttrycker det på följande sätt:

Man visste ju att utbytesstudierna var en del av sitt program så man behövde ju dem för att gå vidare men det var ju också en chans att se nya saker ([...]). Jag har även blivit mer medveten om att jag vill få bättre betyg och fått en mer respekt för skolan, innan tänkte jag att skolan inte alltid var så viktig eller man ville få bra betyg men det kändes inte så realistiskt att kunna få dem men nu vill jag ändå prestera bättre efter att ha varit iväg på utbytesstudier (Informant 6).

Citatet ovan pekar mot att utbytesstudierna kan ha en effekt även efter utbytestiden. En konsekvens kan vara att utbytesstudenten blir motiverad att fortsätta sina studier i hemlandet. Det kan också uppstå en insikt som präglar upplevelsen av att man behöver utbytesstudierna för att uppnå ett större mål. Det finns en kännedom att man behöver klara sina studier som utbytesstudent, samtidigt som utbytesstudierna förknippas med en händelserik tid där studenten vill uppleva så mycket som möjligt. Utbytesstudenten har därför ett klivet förhållningssätt till att försöka kombinera dessa två aspekter vilket kan orsaka en känsla av stress. Exempelvis blir inte alltid utbytestiden som utbytesstudenten tänkt sig men man väljer ändå att fortsätta och göra det bästa möjliga av situationen. En av informanterna beskrev att denna tänkt åka tillbaka i början av studietiden på grund av alla praktiska uppgifter men ändrade sig senare för att det var en så givande tid.

4. Utbytesstudier innebär ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder

Upplevelsen av utbytesstudier och mötet med en annan kultur är förknippade med ett medvetet förhållningssätt till olika kulturella koder. Det centrala med upplevelsen är ett möte med andra kulturella koder som man måste förhålla sig till och bemöta. I den sociala närmiljön, ansikte mot ansikte, blir kulturella koder tydliga och olika dimensioner av dessa auktoriserades till utbytesstudentens värld. Som utbytesstudent försöker man anpassa sig till vissa seder och bruk som finns i värdlandet. Dock kunde de kulturella koderna råka brytas ibland, till exempel genom att inte buga sig mot någon i ett specifikt sammanhang eller att inte visa respekt mot äldre. Det finns en strävan efter att försöka anpassa sig som utbytesstudent men ibland kan det vara svårt att vara medveten om vissa underförstådda koder. Situationer kan uppstå där kulturella skillnader upplevs som en stor kontrast mot det man är van vid. Exempelvis möter utbytesstudenten en helt annan hierarki på universitetet där man får inta ett annorlunda förhållningssätt gentemot professorer och lärare. Det går inte längre att ha en attityd där man är vänskaplig med sina lärare utan man får lära sig att tilltala dessa på ett professionellt sätt. En informant berättade om ett tillfälle där detta blivit extra tydligt. Informanterna uppgav att hen varit på en middag med sin klass där en situation hade uppstått som gjort att stämningen blivit stel. Informanten uppger:

Ja en gång som det blev tydligt var väl när jag var på middag med professorn och klassen... det i kulturen att man aldrig ska hålla upp dricka till sig själv utan alltid hålla upp åt någon annan, det gäller speciellt högre upp i hierarkin ([...]). Så alla satt där och åt och så hade professorns glas tydligen blivit tomt så han räckte sig efter en flaska för att fylla på till sig själv men då blev den person som satt bredvid helt förskräckt ([...]). Det skulle ju aldrig hända i Sverige men när det gäller mig som utlänning skulle jag nog blivit förlåten ändå om jag skulle missat det men man vill lära sig sådana saker för att vara artig (Informant 1).

Som citatet ovan visar kan det också finnas en känsla av acceptans för att man är utbytesstudent även om man gör något som anses bryta mot de koder som finns i landet. Det kan handla om fysiska aspekter, som att utbytesstudenten sätter sig på fel plats på en buss eller djupare saker så som att prata om personliga åsikter vid fel tillfälle. Upplevelsen kan kopplas till skillnader från ens tidigare värld som man måste försöka anpassa sig till. Två informanter uppgav till exempel att det fanns vissa kulturella koder som chockade dem i början:

Det var väl det här med att många sover på lektionerna, det är liksom accepterat att de sover på lektionerna men det var ju himla pinsamt och oförsäamt mot läraren tycker jag och någon gång började några studenter att snarka under en lektion och då blir det ju bara pinsamt, alla på lektionen började skruva på sig och harklade sig lite men det var accepterat och normalt i mitt värdland att det sker så man försökte anpassa sig så gott det gick att det var en normal grej (Informant 5).

Sedan var människor mycket mer individualistiska och självständigare än jag var van vid. Jag blev jätte förvånad i början när jag bar på en tung väska på stan och ingen frågade mig om hjälp att lyfta upp den för några trappor, det hade absolut hänt i mitt hemland men i mitt värdland var det som att det var helt otänkbart vilket jag tyckte var så märkligt innan jag förstod att man hade en annan syn (Informant 3).

Centralt är också att utbytesstudenten redan innan resan var medveten om att det fanns vissa kulturella koder i värdlandet. Detta blev dock konkret först på plats i värdlandet vid möten med lokalbefolkningen och i andra sociala situationer. Det förekommer även vissa underförstådda koder som är svåra att uppfatta om man inte befinner sig i värdlandet och möter den nya kulturen. En förutsättning för att förstå de kulturella koderna är således att förflytta sig själv till värdlandet. En av informanterna beskrev hur en händelse under utbytesstudierna fick hen att börja inse att det fanns sådana underförstådda koder:

En gång satt jag på ett kafé och då lämnad till exempel en kvinna allt, sin dator och väska vid bordet för att gå iväg en stund för att sedan komma tillbaka och allt var kvar. Det hade aldrig kunnat gå att göra i mitt hemland men det är väl det här med skammen som spelar in i Korea, att man inte vågar ta sakerna och även om jag hört om det innan så skulle jag aldrig trott på det (Informant 4).

5. Utbytesstudier innebär ett möte med andra värderingar

Utbytesstudenten upplever att det finns en skiljelinje mellan de värderingar man möter under utbytestiden och de värderingar man har sedan tidigare. Dessa kan komma i uttryck på flera sätt. En skillnad från andra studier är att utbytesstudierna förutsätter en flytt till ett nytt land där man måste försöka anpassa sig till en främmande kultur. Ett möte med nya värderingar uttrycks även i tre andra aspekter vilka jag har valt att definiera som delkännetecken. Dessa är att utbytesstudenten upplever *ett motstånd, en skiljelinje mellan olika ideal samt en ideologisk skiljelinje*.

5.1 Ett motstånd

Utbytestiden är full av paradoxer och upplevs till viss del som en komplicerad tid. Det kan handla om att utbytesstudenten känner ett utanförskap och en svårighet att integrera i den nya kulturen. Svårigheterna kan också grundas i kulturkrockar som uppstår i värdlandet eller att utbytesstudenten upplever en underliggande rasism. Denna känsla av rasism kan till exempel komma i uttryck genom att utbytesstudenten möts av en misstänksam attityd. Detta kan gestalta sig genom att man blir extra kontrollerad av polisen i landet eller att man inte får hyra en lägenhet på grund av att man har en annan etnicitet. Utbytesstudenten har här en möjlighet att välja hur hen vill förhålla sig till situationen och beskriver att det finns en vilja att försöka förstå den andra kulturens synsätt. En av informanterna berättade att hen upplevt en viss rasism och att människor i värdlandet hade en misstänksamhet gentemot utlänningar på grund av tidigare erfarenheter. Många utlänningar i landet tillhörde maffian och detta präglade lokalbefolkningens bild av utlänningar. Informanterna uppger:

Generellt sätt är det så att västerlänningar som är där ofta har det ganska bra ställt men däremot finns det dock ganska mycket rasism i samhället, till viss del mot västerlänningar men speciellt kanske mot mörkhyade. De är rätt skeptiska mot dem då de ofta tillhör maffian i landet...men så klart även mot västerlänningar då det är lite rasistiskt också då man alltid var tvungen att ha med sig sitt id-kort och man fick exempelvis inte hyra vissa lägenheter och så där som västerlänning (Informant 1).

Utbytesstudenten upplever att det finns en svårfångad känsla av att aldrig riktigt passa in. Två av informanterna uppger:

Jag har ganska svårt att sätta ord på känslan men det var på något sätt att de hade sin egen kultur och att invånarna hade lite svårt att acceptera nya på något sätt, det var inte så bra med invandringen eller så i staden utan det kändes som att de var ganska konservativa och de höll sig till det och man fick inte någon hemkänsla alls ([...]). Jag har svårt att sätta ord på det hela och det går inte direkt att peka på vad det var men det hängde i luften, en känsla av att man inte var så välkommen eller kände sig hemma (Informant 6).

Ja sedan blir man väl aldrig helt accepterad som en del av samhället. Jag var med i en intresseförening under studierna där många personer från värdlandet först pratade med mig men sedan när man skulle gruppera sig ville de inte umgås med mig längre, jag vet inte vad det berodde på men det kändes som att de kanske var ovana att hantera en utlänning (Informant 5).

Citateten ovan visar på att upplevelsen kan genomsyras av att det finns en känsla av att aldrig riktigt komma nära värdlandets kultur och samhälle. Det finns en känsla av att olikheter och skilda värderingar kan bli ett hinder i mötet med den nya kulturen där utbytesstudenten kan uppleva ett motstånd.

5.2 En skiljelinje mellan olika ideal

Det kan framträda olika ideal som utbytesstudenten möter. Utbytesstudenten upplever att hen ställs inför ett möte med olika stereotypa bilder. Dessa avspeglas i värderingar som framkommer i värdlandet där utbytesstudenten bemöts på ett annorlunda sätt utifrån olika kroppsideal och nationalitet. Det uppstår situationer där utbytesstudenten känner sig obekvämt och börjar ifrågasätta sina egna ideal. En informant berättade till exempel att det blev tydligt när hen strävade efter att bli brun under sommaren medan människorna i värdlandet istället köpte blekningsmedel. Informanten berättar om en situation där stereotypa bilder framträdde på ett tydligt sätt:

En gång där det blev så tydligt med skillnaderna var när jag var på en restaurang med några vänner då en bekant till en av dem kom fram till mig och utan att hälsa ropade att jag var söt och klappade på mitt hår. Jag bara satt där och blev helt stel och tyckte att det var obehagligt och tänkte ”vad fan är det här”. Men upplevde ofta att folk sa att jag såg ut som en docka men hatade att höra det för jag menar jag lever ju och har massa känslor som alla andra (Informant 5).

Utbytesstudenten kan möta ideal i värdlandet som uppfattas både som problematiskt men även som något positivt. Det finns en känsla av att ens utseende och olika ideal är något som kan vara en fördel men också vara en nackdel för personen i fråga och bidra till en viss stigmatisering. En informant beskrev mötet med olika ideal utifrån en annan synvinkel. Det handlar mer om ett skönhetsideal där informanten beskrev att hen ofta kunde känna sig vacker i värdlandet.

Jag tror att något väldigt viktigt i landet var hur du ser ut på utsidan och jag har nog aldrig känt mig så vacker som i Korea. Det var till exempel en gång en kvinna som kom fram och frågade om hon fick ta ett kort med mig och jag sa självklart men det kändes lite konstigt men kände mig samtidigt också väldigt fin (Informant 4).

5.3 En ideologisk skiljelinje

Upplevelsen präglas också till viss del av att det finns vissa värderingar som utbytesstudenten möter som kan beskrivas vara en del av en ideologi eller en samhällsstruktur. Detta framträder tydligt och påverkar värderingarna man möter och ska förhålla sig till. Det handlar främst om att det inom vissa kulturer finns en uppfattning om genus och kön som anses vara väldigt annorlunda från de värderingar som man har sedan tidigare och är tvungen att förhålla sig till. En av informanterna beskrev frågan om jämställdhet som något personligt där personens egna engagemang i frågan skapade konflikter med människor i värdlandet. Informanten berättade att hen ofta blev ifrågasatt när det gällde åsikter om genus vilket hen upplevde som påfrestande. Informanten uppger:

Mitt intryck var att det var ett jättekul land och att det fanns mycket att göra och att folk var artiga men allt eftersom att man bor där så märker man ju saker i samhället som man kanske inte tycker lika mycket om ... exempelvis så fick jag en fråga av en kursare som var från mitt värdland kring jämställdhet om jag verkligen tycker att kvinnor ska bege sig ut i samhället och jobba och jag tycker det inte är klokt att man få en sådan fråga, det borde ju vara självklart (Informant 5).

En annan informant blev mer förvånad över att jämställdhetsfrågan var så central i värdlandet där hen upplevde att det handlade om en kulturell skillnad.

Jag blev förvånad att det var så jämställd mellan kvinnor och män vilket inte är i mitt hemland. Jag blev medveten om att det var vanligt att se män även gå med en barnvagn och sina barn vilket var en skillnad från mitt hemland där jag tror att cirka 80 procent av de som går med barnvagn är kvinnor. Jag tror att det var en kulturell skillnad i det där, i mitt hemland ska kvinnan främst ta hand om barnen och vara hemma så jag blev lite ställd i början för att det var ett nytt sätt att se män och kvinnor på (Informant 3).

6. Utbytesstudierna präglas av svårigheter med språket

Ett språkligt kapital anses vara en del i upplevelsen som påverkar hur utbytesstudenten uppfattar sin studietid. Upplevelsen präglas av att det finns svårigheter i kommunikationen mellan utbytesstudenten och människor hen möter i värdlandet. En känsla av utanförskap kan förekomma utan de språkliga kunskaperna då utbytesstudenten kan utelämnas i vissa diskussioner. Å andra sidan anses språket kunna vara en nyckel för att kunna komma närmare människorna i landet och på så sätt få tillgång till kulturen. Utbytesstudenten upplever att språket kan ge tillträde till djupare samtal med människor. Därför finns en strävan hos utbytesstudenten att försöka lära sig värdlandets språk. Exempelvis uppgav en av informanterna att hen först förstod en del av artighetsfraserna i språket när denna lärde sig grammatiken. En annan av informanterna uppgav att det blev tydligt att bristande språkkunskaper kunde vara ett hinder för att komma närmare människor och att det fanns en stark önskan om att kunna lära språket bättre. Informanten uppger:

Ibland kändes det verkligen som att jag skulle kunnat prata värdlandets språk, jag upplevde att när människor ville vara mer familjära eller privata så pratade folk sitt eget språk mellan varandra. Så hade nog kommit mycket närmare kulturen och människorna i värdlandet om jag hade kunnat språket bättre (Informant 3).

Dock ger inte alltid språkkunskaper omedelbart tillträde till värdlandets kultur. Utbytesstudenten beskriver att hen upplever att språket är starkt kopplat till hur väl man accepteras i landet men att det också kan krävas något mer. Till exempel kan utbytesstudenten uppleva att sin egen nationalitet är ett hinder för att kunna få tillgång till det kulturella kapitalet. En informant berättade om en situation där hen blivit tilltalad på engelska trots att hen talade värdlandets språk:

Sedan är det här med språket, jag möter ju ständigt den här fördomsfulla bilden av att de inte kan ta in att jag kunde tala deras språk flytande så de blev alltid chokade när jag började prata japanska. Så på något sätt verkar det inte hjälpa att kunna prata språket ([...]). Till exempel så minns jag en gång när jag skulle fråga om vägen så frågade jag artigt en man på japanska varpå han då direkt svarar mig på engelska och pekade åt vilket håll jag skulle. Sådana situationer blev så konstiga och det blev så påtagligt att de automatiskt förväntade sig att jag inte kunde prata deras språk (Informant 5).

Det finns en känsla av frustration av att inte alltid lära sig värdlandets språk tillräckligt snabbt. Vissa språkförbistringar kan orsaka en del missförstånd, till exempel beskrev en av informanterna att det var svårt att orientera sig i staden då alla skyltar var på främmande språk. En annan informant beskrev även att det uppstått vissa kommunikationsproblem och att hen känt sig bortkommen. Informanten uppger:

Koreanerna ville inte heller prata så mycket engelska, de förstod inte riktigt det så bra så det blev lite svårt ibland för mig ([...]) En gång frågade jag till exempel efter vägen till en Starbucks efter en föreläsning men hon som jag pratade med förstod inte alls vad jag sa utan tittade bara konstigt på mig (Informant 4).

7. Utbytesstudier präglas av nya interaktioner och relationer

Upplevelsen av fenomenet präglas av en interaktion mellan individer som befinner sig i likartade situationer. Denna interaktion innebär främst ett möte med andra utbytesstudenter som utgör en viktig del för att utbytestiden blir mer levande. Ibland upplevs ett möte med andra utbytesstudenter som en form av trygghet. Relationer upplevs vara en viktig aspekt för att bekämpa ensamheten som kommer

med det nya landet och kulturen. Centralt är också att det finns ett öppnare förhållningsätt till nya relationer där det sociala umgänget erfars annorlunda. Utbytestudenten träffar många likasinnade och man går utanför sina gamla vanor i interaktion med andra. Det upplevs att man blir större än en själv, det finns en fokus på gemenskap. En av informanterna belyser att individer man träffade var mycket mer öppna och glada än tidigare och att relationerna var en viktig del av upplevelsen:

Shit tänkte jag vad folk är öppna och glada. Hemma har man sin privata sfär så det var något jag reagerade på direkt på och som var en stor skillnad, folk var mycket mer öppna där. Sedan var folk i skolan mycket mer öppna och det tror jag är generellt för när man är utbytestudent för i skolan var ju alla de jag umgicks med i samma situation som jag själv (Informant 7).

Ett möte med andra utbytestudenter innefattas även av en känsla av att alla är mer tillgängliga och har en inre drivkraft att vilja skapa nya relationer. Upplevelsen kopplas till att alla utbytestudenter har samma avsikt med studierna och att alla vill lära känna nya människor från andra kulturer. Därför är en viktig del i upplevelsen av fenomenet att utbytestudenten är en del av ett nätverk.

Alla människor jag träffade i Japan var även väldigt öppna och liksom kontaktsökande, det var liksom mycket lättare att träffa vänner då de flesta man träffade var i samma situation som jag själv, de kom dit själva och kände inte så många, det var annorlunda från det jag var van vid hemifrån där de flesta ofta har redan etablerade kompisgäng och så (Informant 1).

Folk var väldigt öppna och glada och positiva och man träffade folk och umgicks med hela tiden och de som var från universitet var väldigt omhändertagande och såg till att vi skulle trivas (Informant 2).

Som citaten ovan belyser är det av vikt att få stöd av andra människor i samma situation under utbytestiden vilket skapar en samhörighet. Relationerna som skapas sträcker sig över hela världen eftersom de främst består av andra utbytestudenter. Denna form av möte är något som kan saknas efter studierna vilket gör det extra tydligt att relationerna blir en viktig del för att trivas. Umgänget mellan utbytestudenterna skapar en speciell känsla av gemenskap. En av informanterna beskrev att hen hade träffat sin pojkvän under utbytestudierna:

Ja sedan så träffade jag ju också min pojkvän under utbytestudierna, vi umgicks med samma vänner så det var väldigt roligt och generellt så när jag var i Korea så umgicks man väldigt mycket med andra utbytestudenter, det var liksom naturligt (Informant 4).

8. Utbytestudier kännetecknas av ändrade livsvillkor

Upplevelsen av fenomenet kännetecknas av ändrade livsvillkor. En medvetenhet om att studierna är tidsbegränsade påverkar sättet att leva. Utbytestudenten befinner sig i ett avbrott från den vanliga vardagen i en annorlunda miljö med nya villkor. Exempelvis fick utbytestudenten en annorlunda boendemiljö att förhålla sig till. Detta miljöombyte påverkar också invanda beteendemönster och tankar där omgivningen kan påverka studentens tidigare referensramar. En av informanterna berättade om en situation där hen brutit mot vissa trafikregler, något som inte hade hänt om denna befunnit sig i sitt hemland:

Det var många spärrar som ändrades men vissa saker var mycket mer okej där, till exempel som när jag körde bil en gång, så var det så många stopp skyltar att de som satt i bilen med mig sa att jag inte behövde stanna för dem utan bara kunde köra på, det hade jag ju aldrig gjort om jag varit hemma så var nog generellt mycket mer friare där. Alla vill liksom uppleva saker och alla var på saker hela tiden för att man vill få ut samma av tiden där alla var mer öppna att testa på nya saker (Informant 7).

Utbytestiden verkar generellt upplevas som en friare tid där man befinner sig i nuet där hänsyn inte tas till det som varit eller det som ska komma. Det finns en anpassning till den nya verkligheten man lever i där livsvillkoren förändras. Dessa nya villkor kan innebära att tidigare aspekter som varit viktiga nu omprövas och inte får samma betydelse. De villkoren som framträder har jag valt att dela in i två delkännetecken; *ett ändrat levnadsätt samt ändrade levnadsvillkor*.

8.1 Ett ändrat levnadssätt

Under sin studietid upplever utbytesstudenten att det sker en förändring i dennes levnadssätt. Rutiner ändras och det finns en känsla av att dygnsrytm och sömn inte är lika viktiga som tidigare. Även utbytesstudentens förhållningsätt till de grundläggande behoven så som matrutiner blir nedprioriterade. Detta orsakas bland annat av att upplevelsen innefattar en känsla av att utbytesstudenten försöker hinna med så mycket som möjligt under en kort tid. Exempelvis beskrev en informant att denna följde med ”flowet”, fanns det något roligt som skedde så följde man gärna med istället för att tänka på sömn. Informanten uppger:

Jag sov inte så mycket när jag var där och fick verkligen en ändrad dygnsrytm. Jag försökte träna och så men skolan var inte super viktig men det gick ändå bra för mig, man satt upp och pratade med folk på nätterna där man bodde till två eller tre på natten ([...]). Jag har nog aldrig sovit så lite i mitt liv som under den där perioden men gick nog på glädje för att orka med allt. Det viktigaste var ju inte att sova liksom utan att hinna med allt (Informant 7).

Tiden som utbytesstudent gör att tidigare vanor försvinner. Två av informanterna uttrycker det följande:

Generellt gjorde man mer saker i landet, man träffade folk hela tiden och åkte iväg och gick på någon fest eller hittade på vissa saker. Hemma hade man en viss rutin och dygnsrytm men det försvann när man åkte iväg och ändrades helt så man var tvungen att skapa nya rutiner och vanor (Informant 1).

Så man hade så klart en annan dygnsrytm för att man kom igång mycket senare på dagen, speciellt på helgerna då jag ibland kunde vakna vid 16.30 på eftermiddagen. Man brydde sig i det stora hela tillslut inte så mycket om förmiddagen när man var ledig så man ställde verkligen om dygnet, kanske framförallt på helgerna. I mitt hemland skulle jag nog få en chock om jag vaknade vid 16.30 på en helg men där brydde man sig inte om det (Informant 6).

Det finns en skillnad mellan det nya sättet att leva som skiljer sig från det gamla. Denna skillnad är något som till viss del sker automatiskt genom mötet med en annan kultur då det finns en omedveten strävan att leva på samma sätt som människor i värdlandet.

8.2 Ändrade levnadsvillkor

Det sker också en förändring av utbytesstudentens levnadsvillkor. Som utbytesstudent i ett annat land får man ta hänsyn till vissa saker i landet som man inte behövt reflektera över på samma sätt tidigare. Utbytesstudenten kan möta en situation där en känsla av otrygghet infinner sig. Exempelvis kan det handla om att utbytesstudenten måste tänka på att inte gå ut sent själv på grund av säkerhetsrisken. En av informanterna beskrev en situation där hen ställts inför ett omskapande av ens tidigare levnadssätt då det ansågs farligt att vistas ute sent i värdlandet. Informanten uppger:

Ja det var nog tryggheten, man är inte alls lika trygg där som jag var i mitt hemland, i början var det att man inte kände till landet och områdena och ville vara försiktigt men sedan så är det ju mycket mer brott och kriminalitet där... så man ska ju helst inte gå ut själv när det är mörkt på kvällen (Informant 2).

En annan informant uppgav att hen hamnat i en obehaglig situation. Informanten upplevde en känsla av otrygghet där hen insåg att man behövde vara mer försiktig i värdlandet än i sitt hemland:

Jag var kanske lite naiv men en gång var jag och handlade jätte sent på söndagskvällen och skulle hitta bussen tillbaka till min lägenhet insåg jag att det var väldigt lite folk där och så kom en bil med massa ungdomar som stannade och sa att jag kunde hoppa in med dem istället, jag vet inte riktigt vad de ville men det kändes helt plötsligt lite obehagligt men som tur är såg jag precis att en buss kom så sprang till den istället (Informant 7).

9. Identitetsskapande

Utbytestudenten upplever att studierna vidgar ens perspektiv och förändrar synen på sin egen identitet. Utbytestudenten blir i större utsträckning medveten om att världen är större än en själv, att det finns så mycket mer att se och upptäcka. Ett identitetsskapande skapas då utbytestudenten får en inblick i en annan verklighet som förändrar sina egna tankemönster kring sin tillhörighet och personlighet. Det är framförallt genom en interaktion med andra individer som dessa frågor utvecklas och ändras. Dessa frågor kan omfatta fundamenten kring sin identitet eller livsfrågor och tankar om hur livet ska levas.

Exempelvis börjar utbytestudenten reflektera över sitt egna levnadssätt då hen träffar människor som värdesatt andra aspekter i livet. Dessa människor kan ha upplevt svårigheter så som fattigdom eller levt i en ekonomisk kris vilket gör att utbytestudentens tidigare problem känns obetydliga i jämförelse. Citatet nedan belyser tydligt hur en av informanterna upplevde ett identitetsskapande där hens föreställningar kring omvärlden förändrades:

Jo men jag fick en helt annan syn på världen och på mig själv och hur jag såg på min identitet, jag jämförde med mitt trygga hemland och bara att ha sett världen från ett sådant perspektiv skiljer sig jätte mycket från det perspektiv jag hade efter att jag hade varit i Sydafrika. Där såg jag liksom riktig fattigdom och såg skillnaderna i kulturen och fick ett nytt perspektiv på till exempel rasism ([...]). Jag fick en mer realistisk världssyn kanske och insåg hur bra jag hade det i Sverige där jag nog tagit saker för givet. Jag blev nog mycket mer ödmjuk och mjukare som person (Informant 2).

En annan informant uppgav också att studietiden påverkat hens identitet och uppgav följande:

man for ju iväg själv så blev mer världsvan och man blev bättre på att ta kontakt med människor och möta olika slags människor och började reflektera över hur saker och ting hör ihop med kulturen och hur jag ser på mig själv (Informant 7).

Ett möte med en annan kultur kan också leda till ett omkullkastande av tidigare föreställningar. En informant beskrev att hen blivit förvånad över att sin tidigare bild inte stämde. Det fick informanten att börja reflektera över sin uppfattning om människor av en viss nationalitet:

Jag har lärt mig mer om människor och har en mer öppen syn på människor och fick nog en större distans till min egen kultur och stad när jag var borta. Jag insåg att det jag lärt mig tidigare om människor förändrades när jag träffade dem och har till exempel alltid fått höra att Europeiska människor är så liberala och fria men insåg när jag var borta att de hade mindre drama i sina familjer än jag hade i min egen som ska anses vara från en mycket mer konservativ kultur” (Informant 4).

Utbytestiden skapar en reflektion där utbytestudenten ifrågasätter sin egen uppfattning om olika värden. Utbytestudenten får en större självinsikt och upplever att världen inte känns så främmande utan snarare att man får tillträde till den. Utbytestudenten talar om en känsla av att man bor i en global värld. Exempelvis uppgav en av informanterna att hen hade en känsla av att vara en global människa då världen inte längre kändes som något avlägset utan blev snarare en del i en vardag:

Ja när jag var där så började jag ändra min världssyn och fick mer perspektiv på saker som sker och har lärt mig att lättare sätta mig in i andras kultur där man börjar se sig själv på ett annat sätt. Världen känns även inte lika stor längre där tröskeln till att flytta någon annanstans i världen är mycket längre nu (Informant 5).

En annan informant uppgav:

Om man liksom bara är kvar på samma plats blir man ju helt instängd i sina idéer och så, här fick man ändå ett bredare perspektiv om att världen är stor och att det finns något mer än sin egen lägenhet och sin lilla vänkrets, det är mycket som händer och att träffa andra människor från olika kulturer gör att man förstod bättre av ren erfarenhet hur det kan vara att vara i andra kulturer (Informant 1).

10. En personlig utveckling och ett ansvarstagande

Upplevelsen av fenomenet är förknippat med en personlig utveckling och ett ansvarstagande. Under tiden som utbytesstudent blir man det ansvariga subjektet för att hantera situationer och konflikter som kan uppstå. Miljöombytet och frånvaron av ens vardagliga bekantskapskrets gör att man tvingas ta ett ökat eget ansvar. Ansvaret är något som kan uppfattas som krävande då det ofta inte är frivilligt.

Detta är dock något som utbytesstudenten måste lära sig hantera vilket kan leda till en personlig utveckling. Det kan handla om att hantera sin vardag eller att hitta en bostad. En av informanterna beskrev att hen hade upplevt att hen fick lära sig att ta eget ansvar, på gott och ont:

Ja man växte upp snabbt, man fick lära sig att hinna plugga, städa och tvätta och samtidigt hela tiden befinna sig i en annan kultur och träffade massa nya människor och lärde sig ett nytt språk. Jag kände mig nog ganska hemma i kulturen när jag sedan åkte hem igen där den där mystiken som fanns i början försvann med tiden (Informant 1).

I citatet ovan pekar informanten på att ”mystiken” försvann efter en tid i landet. Informanten berättade om en situation där hen insett att det inte längre kändes främmande att gå in i en affär och handla eller att ta sig fram i rusningstrafiken. Hen började lita mer på sin egna förmåga och fick en större tilltro till sig själv.

Generellt upplever utbytesstudenten en känsla av självständighet. Utbytesstudenten beskriver att denna fick utmana sig själv och såg att det går att klara av saker man inte trodde var möjligt. Två av informanterna beskrev det som en personlig utveckling där självständigheten fick dem att känna sig mer trygga i sig själva. En av informanterna beskrev detta utifrån en situation där hen ställdes inför en diskussion med en lärare om ett betyg:

Jag känner att det är en jättebra erfarenhet att veta att man klarar sig själv där man ser att det går att lösa saker själv och att man inte behöver vara så beroende av någon annan (Informant 3).

Den andra informanten berättade om situationer som uppstått där hen känt sig misslyckad för att inte ha lyckats uppnå sina egna krav:

Jag var verkligen en sån perfektionist och den sidan har jag lättare att hantera nu, det fanns tillfällen då jag satt och grät av stress för att jag inte kunde nå de målen jag satte upp men känt att jag har en större acceptans och att jag inte tar allt på lika stort allvar längre, man fick liksom klara sig själv och var tvungen att bita ihop mer (Informant 5).

Under utbytestiden vågar utbytesstudenten allt mer gå utanför sin bekvämlighetszon. Det fanns en känsla av att man lämnar sin tidigare trygga vardag till en plats med nya utmaningar. Två av informanterna beskrev situationer där de ställts inför något nytt vilket ledde till en prövning och utveckling:

Jag gick nog även mer utanför min ”comfortzone”. Till exempel så fanns det en hemsida där folk annonserade att de skulle köra bil till en stad där man fick samåka för att sedan betala en del av bensin kostnaden så det gjorde jag några gånger, så det var en ny upplevelse att åka med en helt främmande människa i flera timmar. Jag gjorde nog en hel del sådana saker vilket fick mig att kliva ut ännu mer från min ”comfortzone” (Informant 6).

Jag följde med en tjej som ordnade att man åkte iväg till en kåkstad och lekte med barnen där en dag ([...]) det var verkligen så här... det var till exempel en liten flicka som kom fram till mig med sin lillasyster som var ett halvår gammal ([...]) jag visste inte riktigt vad jag skulle göra med en liten bebis men sedan tänkte jag att om en femåring kan ta hand om bebisen kan jag också göra det så systemen fick leka lite...så jag gjorde nog saker under utbytestiden som jag kanske inte trott att jag skulle klara av innan (Informant 2).

I kapitlet har 10 generella kännetecknen redovisats vilket utgör fenomenets struktur. Kapitlet inleddes med en sammanfattning över kännetecknen i en synopsis. Därefter redovisades en detaljerad beskrivning av dessa.

Diskussion

Resultatet i denna studie redovisades i förgående kapitel där en översikt av fenomenets kännetecken presenterades i Figur 1. I detta avsnitt presenteras en resultatdiskussion där studiens forskningsfrågor och resultat knyts ihop med studiens teoretiska perspektiv, fenomenologi. I kapitlet görs även en återkoppling till studiens tidigare delar såsom tidigare forskning där en kritisk och analytisk diskussion förs i förhållande till studiens framtolkade resultat. Avslutningsvis presenteras en reflektion över den valda metoden.

Resultatdiskussion

Den fenomenologiska undersökningen kring upplevelsen av fenomenet utbytesstudier har sökt svar på frågan vad detta fenomen kännetecknas av. Om man ser till fenomenologin tar Lübecke (1987) upp att den försöker beskriva fenomenet i deras dubbla betydelse, han menar att det man tar för givet kan visa sig innehålla förutsättningar som man normalt inte uppfattar. I denna studie har det framträtt några generella strukturer utifrån informanternas livsvärld där jag analyserat detta utifrån EPP-metoden. Syftet med studien har varit att beskriva meningsstrukturer i upplevelsen av att leva som utbytesstudent och som inbegriper ett möte med en annan kultur. Studiens två forskningsfrågor har varit, hur kan utbytesstudiers meningsstruktur beskrivas utifrån ett möte med en annan kultur samt vilka är de kännetecken som ingår i upplevelsen av utbytesstudier. Studien pekar på att det går att göra några generella slutsatser kring fenomenet. Av resultatet framgår att utbytesstudier har 10 kännetecken. Kortfattat kännetecknas upplevelsens meningsstruktur av: en förväntan och en öppenhet inför en obestämd framtid, ett medvetet uppbrott, en del i att uppnå något större, ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder, ett möte med andra värderingar, nya interaktioner och relationer, svårigheter med språket, ändrade livsvillkor, ett identitetsskapande, en personlig utveckling och ett ansvarstagande. Dessa kännetecken bildar tillsammans fenomenet och definierar upplevelsens särart. Resultatet besvarar således studiens syfte och två forskningsfrågor där meningsstrukturen och kännetecknen för fenomenet beskrivits i föregående analys.

De kännetecken som redovisas i denna studie har en del gemensamma beröringspunkter med tidigare forskning och den litteraturen som presenteras kring fenomenet men även en del skillnader. I en tidigare fenomenologisk studie anser Killick (2012) att andra människor kan öppna livsvärldar till nya sätt att vara. Utbytesstudenterna i studien omvandlade sina egna stereotypa bilder av hur en person skulle vara från ett visst land och fick en bredare världssyn. Till sin hjälp analyserades data fenomenologiskt utifrån Husserl och Merleau-Pontys tankar (Killick, 2012). En tydlig parallell mellan Killicks (2012) studie och denna studie är att båda resultaten visar på att interaktionen med andra människor fick utbytesstudenten att omkullkasta sina tidigare föreställningar om andra. Ett möjligt resonemang utifrån ett fenomenologiskt perspektiv är att fenomenet utbytesstudier sker i en kontext. Studentens möte med andra människor och en ny kultur kan betraktas ske på en gemensamma arena där utbytesstudentens egen utgångspunkt, sin egen verklighet kan ställs mot andras. Studenternas livsvärldar kan se olika ut och kan därför krocka med den nya miljön som studenten ställs inför under utbytesstudierna. Husserl (2002/1954) menar att livsvärlden utifrån en fenomenologisk hållning kan förstås som något självklart för individen på ett subjektivt relativt sätt där livsvärlden är given med mänsklig organisering av livet och mellanmänskliga kontakter. Livsvärlden belyser den verklighet som man ständigt befinner sig i tillsammans med andra människor och som vi står i kommunikativt förhållande till (Bengtsson, 2005; Husserl, 2002/1954). Schütz (1962) kan bidra med tankar kring att

förstå utbytesstudierna utifrån den vardagliga livsvärlden. För människor finns en mångfald olika världar man rör sig mellan men att vardagsvärlden handlar om den överlägsna eller suveräna verkligheten som kännetecknas av att den tas för given på ett självklart sätt (Schütz, 1962). De resultat som framkommit i den fenomenologiska analysen av utbytesstudier i förgående kapitel tydliggör att utbytesstudenten gör ett val att åka iväg och studera i ett värdland. Detta val innefattar ett medvetet uppbrott där den tidigare miljön ändras. Det kan ställas i kontrast till att utbytesstudenten befinner sig själv i sin vardagliga livsvärld och möter saker utifrån sin egen unika utgångspunkt. Dock kan livsvärlden som den tidigare upplevts av utbytesstudenten förändras. Bengtsson (2005) tar upp att verkligheten och vardagen tas för given i livsvärlden där världen därför kan betraktas som förhållandevis oproblematisks tills det visar sig vara motsatsen, när individen hamnar i någon svårighet. Resultatet i denna studie visar på att studenten möter en del utmaningar under utbytesstudierna och i mötet med det nya landet vilket kanske kan bidra till att deras tidigare livsvärld inte i lika stor utsträckning kan upprätthållas utan ändras.

Ett drag som förefaller vara utmärkande för utbytesstudiernas generella struktur utmärks av ett medvetet förhållningssätt till kulturella koder. Börjesson (2005) menar att utlandsstudier kan vara en indikator på en form av kulturell kompetens där studenten klarar av att hantera en annan kultur. Utifrån de kännetecken som framträder i denna studie skulle en möjlig slutsats kunna vara att utbytesstudenten innehar någon form av kulturell kompetens för att kunna leva i och möta en annan kultur. Dock belyser resultatet i denna studie att det kan uppstå motstånd och en skiljelinje mellan olika värderingar i landet som påverkar utbytesstudierna. Ett möjligt resonemang utifrån detta är att denna studie framhäver i en allt större utsträckning än tidigare forskning att det finns svårigheter med att möta en annan kultur där ens tidigare värderingar har betydelse. En anpassning sker inte alltid till värdlandet vilket kan grunda sig i att man inte ges tillträde till kulturen och samhället. Utbytestiden upplevs inte alltid vara en så enkel tid där det kan uppstå vissa kulturkrockar. Det finns även en känsla av att inte alltid vara välkommen. Detta är dock något Lee och Rice (2007) också betonar i tidigare forskning och tar upp att utbytesstudenter ibland kan vara föremål för missuppfattningar när det gäller ens kultur. Studenterna kan därför bli stereotyper baserad på en generaliserbarhet av olika kulturer där en oroande känsla av obehag kan finnas, även om studenterna inte kan identifiera den exakta källan (Lee & Rice, 2007). Resultatet i denna studie pekar dock på att det kan finnas en form av acceptans om man bryter mot de koder som finns i landet. Detta kan bero på att man är utbytesstudent och inte känner till de generella koder som kan finnas i värdlandet.

Något som kan betraktas som en gemensam beröringspunkt mellan studiens resultat och tidigare forskning är det Wan et al. (1992) betonar. Wan et al. (1992) menar att det sociala nätverket har betydelse för hur stressade studenterna upplever sig vara i den nya miljön. Ahn (2007) tar även upp i sin avhandling att utbytesstudier inte är något individuellt projekt utan hör ihop med ett nätverk. Detta kan vara en aspekt som även förekommer i denna studie där vikten av sociala relationer betonas som ett kännetecken av upplevelsen. Resultatet kan också ge stöd till det Börjesson (2005) tar upp, att starka sociala band kan skapas under utbytesstudierna men att detta oftast handlar om relationer till andra utbytesstudenter där det på egen hand var svårt att komma nära den inhemska kulturen. Resultatet i min studie visar på att utbytesstudenten upplever att ett möte med nya relationer är en viktig del av utbytestiden och utgör ett stöd. Ett möte med nya relationer träder fram under utbytesstudentens upplevelse på olika sätt, en känsla av samhörighet eller att man upplever att man hör ihop för att man har samma avsikt med utbytestiden.

Studios resultat ger även stöd till det Zaka et al. (2014) tar upp i en studie med en hermeneutisk fenomenologisk ansats att studenterna upplevt att deras beteende blivit förändrade. Mitt resultat visar på att utbytesstudierna kan kännetecknas av en förändrad verklighet där det i studien framgår att upplevelsen präglades av ändrade livsvillkor. Det kan innefatta att ett miljöombyte påverkade

studenternas invanda beteendemönster och tankar där omgivningen påverkade studenternas tidigare referensramar. En slutsats, som kan ställas i relation till studiens resultat i förhållande till tidigare forskning, är att utbytesstudierna skapar nya förutsättningar för utbytesstudenten att förhålla sig till både i form av ett meningsinnehåll och mer konkreta aspekter. En av dessa som påvisas i resultatet är svårigheter med språket. Börjesson (2005) betonar att betydelsen hur väl en student kommer in i en ny kultur har att göra med språkkunskaper där språket kan vara en viktig faktor för att komma nära kulturen. Det är något som är i linje med studiens resultat där upplevelsen av utbytesstudierna kopplas ihop med det språkliga kapitalet. Språket anses vara något som öppnar upp för att komma närmare kulturen i landet och människorna. I linje med tidigare forskning som King (2002) och Zaka et al. (2014) tar upp kan denna studies resultat även identifiera att det finns olika förväntningar där motivationen till studierna är att få upptäcka nya saker och att resa.

Det framkommer i föreliggande analys att vissa av de centrala kännetecknen präglas av en övergripande process som innefattar en mer psykologisk karaktär. Utifrån studiens forskningsintresse verkar dessa kännetecknen vara extra tydliga när individen ställs inför egna utmaningar och måste klara sig själv och bemöta en annan verklighet. Resultatet indikerar att upplevelsen inte är helt oproblematiserad. Detta då upplevelsen innefattar en känsla av att utbytesstudenten kan känna sig socialt exkluderad från värdlandet och att det är svårt att få tillträde till landets kultur. Å andra sidan kännetecknas utbytesstudier också av att vara en värdefull tid där det kan ske en process som påverkar utbytesstudentens självbild och identitet. För att återknyta till inledningen kan således utbytesstudier vara ett komplext fenomen som kan kännetecknas av en mängd olika villkor.

Studios främsta bidrag till forskningen är att resultatet påvisar att det finns några viktiga beståndsdelar i hur utbytesstudier kan upplevas. Resultatet visar på att upplevelsen påverkar den personliga utvecklingen där det finns en känsla av självständighet där utbytesstudenten blir det ansvariga subjektet. Resultatet i min studie karakteriseras också av att utbytesstudenten upplever att det finns en öppenhet inför en obestämd framtid där det finns en chans till att omskapa sitt liv och börja om. Det finns en medvetenhet om att utbytesstudierna är en del i att uppnå något större där alla möjligheter upplevs finnas i en global värld. Utbytestiden kan också innebära att följa ens egna drömmar. Ett möjligt antagande är att utbytesstudenten verkligen har en vilja till att genomföra utbytesstudierna där studierna kan innefatta något mycket mer än att bara resa iväg och studera en kort period i livet. Upplevelsen av utbytesstudier får en annan innebörd när det belyses och analyseras utifrån ett fenomenologiskt perspektiv, som i tidigare forskning inte tydliggjorts i samma utsträckning.

En intressant fråga som uppkommer är vilken nytta denna studie kan ha och varför det kan vara av vikt att förstå hur utbytesstudier upplevs? Min förhoppning med denna studie har varit att försöka ge en djupare insikt i hur upplevelsen av utbytesstudier och möta en annan kultur kan vara utifrån ett fenomenologiskt perspektiv. Beskrivningen av fenomenets struktur kan ge en fördjupad förståelse för området. Studien kan bidra med att skapa en förståelse för hur det är att resa mot något okänt och klara sig själv där studenter får en ökad insikt i omvärlden. Vi lever idag, vill jag påstå, i en allt mer global värld där rörlighet är något som ständigt verkar öka. En personlig reflektion är att viljan att se världen idag hos människor är något som blivit allt mer vanligt. Fenomenet utbytesstudier kan vara en chans till att göra detta, även om denna studie visar på att man som utbytesstudent kan ställas inför olika utmaningar. Resultatet i studien kan därför vara ett intressant inlägg i debatten gällande att det idag finnas ett allt större krav på den enskilda individen. Det kan ses utifrån det Gustavsson (2009) tar upp att det i en allt mer globaliserad miljö finns ett ökat krav på att människor ska vara flexibla och kunna ställa om efter nya krav.

För studenter inom den högre utbildningen kan studien ge en möjlighet till att få en inblick i hur utbytesstudier kan upplevas. Dessa studenter kan få en djupare insikt i vad ett utbyte kan innebära och

vad dess utmärkande drag är, vilket förhoppningsvis kan bidra till en ökad kunskap om vad studenten kan möta.

Avslutningsvis vill jag understryka att även om fenomenet kan upplevas som komplext är utbytesstudier också en unik möjlighet att åka iväg och få upptäcka nya saker i världen. Min uppfattning är att utbytesstudier är ett fenomen som blir allt mer populärt och studien påvisar att upplevelsen kan påverka individen och samhället. Det kanske är så som framhålls tidigare i studien och som det resultatet verkar indikera på; att utbytesstudier och kulturmöten gör att studenten utvecklas och får en långsiktig betydelse, både för individen och samhället (Prop 2008/09:175; Stier, 2007). Att investera i sin utbildning och skapa erfarenheter från olika delar i världen kan vara en av de viktigaste sakerna en student kan göra, både för sig själv och för samhällsutvecklingen.

Reflektion över metoden

Studiens forskningsfråga är formulerad utifrån ett fenomenologiskt synsätt vilket EPP-metodens kunskapsteoretiska grund utgår ifrån. Det som är i fokus i metoden är att tydliggöra ett fenomenens generella kännetecken där livsvärlden studeras som den kan upplevas av människor. Begreppet livsvärld förstås inom fenomenologin som en upplevelse av vår vanliga värld som vi föds och växer upp i (Karlsson, 1993, 2005). Metoden är därför lämplig att använda då det i denna studie finns ett intresse för personens egen upplevelse och livsvärld. Det som finns i livsvärlden kan betraktas som ett objekt för studier vilket även gör att EPP-metoden är en passande metod för att undersöka det aktuella fenomenet, utbytesstudier.

Om man ser till de svårigheter som kan finnas med metoden är en av dessa aspekter själva intervjusituationen och strävan efter att försöka vara så fördomsfri som möjligt som forskare. Karlsson (1993) belyser vikten av att vara så fördomsfri som möjligt inom EPP- metoden. Denna aspekt är något som jag varit medveten om i intervjusituationerna och tagit hänsyn till i så stor utsträckning som det har varit möjligt. En annan svårighet med metoden kan också vara att få fram så konkreta beskrivningar som möjligt. Jag anser dock att jag fått bra och konkreta beskrivningar från informanterna, de har känts bekväma under intervjusituationen och delat med sig av deras upplevelser. Jag som forskare kände mig personligen även säkrare i rollen som intervjuare efter min pilotintervju vilket kan ha haft en bra påverkan på själva intervjusituationen. En annan komplexitet med intervjusituationen var att en del av informanternas berättelser kunde innefatta situationer som var utelämnande vilket gör att materialet ibland kan uppfattas vara känsligt. Detta har jag tagit hänsyn till och följt de etiska principerna som tillämpas i denna studie där informanterna när som helt kunde välja att avbryta intervjun eller att inte svara på någon fråga.

En diskussion kan föras kring urvalet i studien där frågan kan uppkomma huruvida det finns tillräckligt många informanter representerade där sju informanter medverkar. Karlsson (1995) tar upp att ett heterogent material kan hjälpa forskaren att upptäcka likheter och skillnader i de olika exemplen och att tolka huruvida likheterna och olikheterna är av väsentliga eller tillfälliga karaktär. Kvaliteten på data är också viktigare än kvantiteten. Hellre något bra och uttömmande beskrivningar av försökspersoner än många torftiga beskrivningar (Karlsson, 1995). När det gäller hur representativt urvalet är har jag medvetet strävat efter att informanterna representerat olika bakgrunder och nationaliteter men med utgångspunkt i att de alla varit utbytesstudenter. Hänsyn har också tagits till att få ett så heterogent material som möjligt med syfte att upplevelsen av fenomenet skulle få en tillräckligt bra utbredning snarare än antal informanter. En fokus i studien har även varit att få så uttömmande beskrivningar som möjligt vilket gör att jag anser att urvalet varit tillräckligt. I studien

har det även funnits ett medvetet genustänk varav en jämvikt mellan män och kvinnor har försökt eftersträvas i så stor utsträckning som det har varit möjligt.

En begränsning som kan finnas med EPP-metoden och fenomenologin är att de aspekter som upptäcks med hjälp av fenomenologin är bara de som finns med i personens upplevelse. Om de inte finns med i upplevelsen ”upptäcks” de inte utifrån ett fenomenologiskt perspektiv eller med hjälp av EPP-metoden. En ytterligare begränsning i studien kan vara att det finns en viss bundenhet gällande omfång och tid. Ett större urval hade möjligtvis kunnat bidra till att ge en ännu djupare förståelse av fenomenet. Dock anser jag som forskare att analysen av de generella kännetecknen ändå i studien får anses ha gett en tillräcklig fullhet.

Bland empiriska samhällsvetenskapliga forskare som arbetar inom den fenomenologiska traditionen förekommer en diskussion om den empiriska fenomenologin inbegriper hermeneutiska inslag. En framträdande företrädare för uppfattningen att den empiriska fenomenologin ska vara rent deskriptiv och inte innehålla några tolkande, hermeneutiska inslag är Amedeo Giorgi (1985). Karlssons EPP-metod innehåller däremot en blandning av fenomenologiska och hermeneutiska inslag. Karlssons argument är att man inte kan använda sig av Husserls metodologiska åtgärder rakt av (vilket Giorgi tycks förutsätta) för att förstå informanternas upplevelser utan att det förutsätter tolkning/hermeneutik. Relationen mellan fenomenologi och hermeneutik har också diskuterats i ett filosofiskt sammanhang (tex Dostal, 2015).

I ett svenskt akademiskt psykologiskt sammanhang har det förekommit en diskussion mellan till exempel Lars-Gunnar Lundh (1999) och Gunnar Karlsson (1999a, b). Lundh (1999) hävdar visserligen att det är av vikt att det finns ytterligare fokus på fenomenologi inom den psykologiska forskningen men att det behöver ske inom ramen för en integrerad psykologivetenskap som också använder sig av andra teoretiska perspektiv. Detta för att kunna bidra till psykologins vidareutveckling som vetenskap. I stället för att försöka hitta sätt att integrera fenomenologi med andra synsätt och metoder, främst de kvantitativa metoder som dominerar inom dagens psykologiska forskning, är kritiken att Karlsson avser att ersätta dessa metoder med EPP-metoden. Lundh (1999) anser att EPP-metoden därmed följer traditionen från tidigare fenomenologiska psykologer som han anser har isolerat sig från övrig psykologisk forskning. I sitt svar på Lundhs kritik försvarar sig Karlsson (1999b) med att det är ett missförstånd att han skulle vilja ersätta all annan forskning med fenomenologi. EPP-metoden är som framgått också hermeneutisk till sin karaktär. Men framför anser Karlsson (1999b) att det måste få finnas många olika perspektiv inom samhällsvetenskaplig forskning, även om han är kritisk till Lundhs, som han uppfattar, eklektiska hållning.

Jag har i detta kapitel presenterat en resultatdiskussion i förhållande till studiens framtolkade resultat och tidigare avsnitt där den teoretiska ansatsen är fenomenologi. En diskussion fördes även kring att studiens syfte och forskningsfrågor får anses vara besvarade i denna studie. Slutligen presenteras en reflektion över den valda metoden.

Konklusion

Studiens har en fenomenologisk ansats och har sin bakgrund i att vi idag lever i en allt mer global värld där utbildning allt mer anses vara en investering. Börjesson (2005) tar upp att högre utbildning i sig är ett globalt fenomen men att det i Sverige och inom pedagogiken är mindre vanligt att de internationella dimensionerna av utbildningsväsendet studeras. Utifrån studiens valda metod, EPP-metoden ges en inblick till vad upplevelsen av utbytesstudier utmärks av och hur dess meningsstruktur ser ut. Syftet har varit att beskriva meningsstrukturer i upplevelsen av att leva som utbytesstudent och som inbegriper ett möte med en annan kultur. De generella kännetecknen och fenomenets meningsstruktur som framgår i denna studie är följande, en förväntan och en öppenhet inför en obestämmd framtid, ett medvetet uppbrott, en del i att uppnå något större, ett medvetet förhållningsätt till kulturella koder, ett möte med andra värderingar, nya interaktioner och relationer, svårigheter med språket, ändrade livsvillkor, ett identitetsskapande, en personlig utveckling och ett ansvarstagande. Utifrån det blir mina slutsatser att upplevelsen av fenomenet kan vara komplext. Mitt resultat indikerar på att upplevelsen av utbytesstudier och att möta en annan kultur inte är helt oproblematiskt. Studenternas livsvärldar kan se olika ut och kan krocka med den nya miljön som studenten ställs inför. Dock upplevs utbytesstudierna också vara en värdefull tid där studierna är en del i att uppnå något större där alla möjligheter upplevs finnas. Studiens resultat kan bidra till debatten om ett globalt samhälle och de allt mer ökande kravet på flexibilitet som kan finnas idag på den moderna människan.

För framtida studier, tänker jag, har en fråga uppkommit utifrån studiens resultat som indikerar att det kanske främst är studentens egen drivkraft som ligger till grund för beslutet att resa iväg på utbytesstudier. Det verkar finnas en tydlig medvetenhet hos studenten att själva vilja åka iväg, det är ett beslut som fattas helt baserat på studentens egen vilja. Givetvis, tänker jag, är detta en positiv aspekt men det kan också finnas en brist i detta. Frågan som kan ställas är om det inom högre utbildning, speciellt inom pedagogik, finns en tillräcklig uppmuntran till studenter och de rätta förutsättningarna för att enkelt kunna investera i att resa iväg på utbytesstudier? Det kanske kan finnas en risk att olika samhällsgrupper är underrepresenterade när det gäller utbytesstudier, utifrån aspekter såsom kön och klass. Då resultatet inte undersökt studentens bakgrund utan fokuserat på själva upplevelsen av utbytesstudierna är det endast möjliga spekulationer. Jag anser dock att dessa frågor i en allt större uträkning borde innefattas i debatten om fenomenet utbytesstudier idag och därför kan vara ämnade åt framtida forskning. För vidare forskning kan även en intressant aspekt vara att undersöka mer specifikt hur utbytesstudenterna upplever det utbildningssystem de möter och om det i detta ges utrymme för ett kritiskt tänkande samt om det finns någon skillnad beroende på vilket land studierna bedrivs i.

Referenser

- Ahn, S. (2007). *Ur kurs. Utbytesstudenters rörelser i tid och rum*. Akademisk avhandling. Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Andersson, T. (2008). *Globaliseringen och den högre utbildningen*. Stockholm: Globaliseringsrådet.
- Beck, U. (1998). *Vad innebär globaliseringen? missuppfattningar och möjliga politiska svar*. Göteborg: Daidalos.
- Bengtsson, J. (1998). *Fenomenologiska utflykter. Människa och vetenskap ur ett livsvärldsperspektiv*. Göteborg: Daidalos.
- Bengtsson, J. (2001). *Sammanflätningar: Husserls och Merleau-Pontys fenomenologi* (3. rev. och utök.uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Bengtsson, J. (2002). Introduktion. I A. Schütz. *Den sociala världens fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.
- Bengtsson, J. (2005). *Med livsvärldens som grund: Bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogisk forskning* (2.rev.uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Brodow, U. (2005). *Lära över gränser: om internationella kontakter i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäck-Wiklund, M. (2015). Fenomenologi: Livsvärld och vardagskunskap. I P. Månsson (Red.), *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker* (9. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, M. (2005). *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*. Akademisk avhandling. Uppsala Universitet, Pedagogiska institutionen.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2011). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Dostal, R. (2015). Hermeneutics and phenomenology. I J. Malpas & H.-H. Gander (Red.), *The Routledge companion to hermeneutics*. London: Routledge.
- Fornäs, J. (2012). *Kultur* (1.uppl.). Malmö: Liber.
- Giorgi, A. (1985). Sketch of a psychological phenomenological method. I A. Giorgi (Red.), *Phenomenology and psychological research*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Gustavsson, B. (2009). Utbildningens förändrade villkor: nya perspektiv på kunskap, bildning och demokrati. (1.uppl.) Stockholm: Liber.
- Hanassab, S., & Tidwell, R. (2002). International students in higher education: Identification of needs and implications for policy and practice. *Journal of Studies in International Education*, 6, 305-322.
- Husserl, E. (1989/1907). *Fenomenologins idé*. Göteborg: Daidalos AB.
- Husserl, E. (2002/1954). *Fenomenologin och filosofins kris*. Stockholm: Thales.
- Högskoleverket (1998). *Utbildning och forskning för strategisk internationalisering: redovisning av ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Högskoleverket.
- Johannessen, A. & Tufte, P.A. (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (1.uppl.) Malmö: Liber.

- Karlsson, G. (1993). *Psychological qualitative research from a phenomenological perspective*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Karlsson, G. (1995). Att korrelera fakta eller att tolka mening: Två olika kunskapsteoretiska projekt inom psykologisk forskning. *Nordisk psykologi*, 47 (4):256-274.
- Karlsson, G. (1999a). Empirisk fenomenologisk psykologi. I C.M. Allwood & M.G. Erikson (Red.), *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, G. (1999b). Replik till kommentaren. I C.M. Allwood & M.G. Erikson (Red.), *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, G. (2005). Om empirisk fenomenologisk hermeneutisk forskning. I A. Gustavsson, & P. J. Ödman (Red.), *Den transkulturella vändningen*. Stockholm: Pedagogiska institutionen.
- Kehm, B., M. & Teichler, U. (2007). Research on internationalisation in higher education. *Journal of Studies in International Education*, 11, 260-73.
- Killick, D. (2012). Seeing-Ourselves-in-the-World: Developing global citizenship through international mobility and campus community. *Journal of Studies in International Education*, 16(4): 372–389.
- King, R. (2002). Towards a new map of European migration. *International Journal of population geography*, 8(2): 89-106.
- Källemark, T., Löfkvist, S. & Waerness, M.(Red.). (1999). *Internationella trender på högskoleområdet*. Stockholm: Högskoleverket.
- Lee, J.J & Rice, C (2007). Welcome to America. International student perceptions of discrimination. *Higher Education*, 53, 381–409.
- Llewellyn-Smith, C. & McCabe, S. (2008). What is the attraction for exchange students: the host destination or host university. Empirical evidence from a study of an Australian university. *International journal of tourism research*, 10, 593–607.
- Lübcke, P. (1987). *Vår tids filosofi*. Stockholm: Forum.
- Lundh, L.-G. (1999). Kommentar. I C.M. Allwood & M.G. Erikson (red:er.), *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Malterud, K. (2009). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning: en introduktion*. (2.uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Merleau-Ponty, M. (2012/1945). *Phenomenology of perception*. London: Routledge.
- Moffett D. W (2006). *A phenomenological study of international students in a Florida university Ph.D. program*. Paper presented at the Florida educational research association (FERA), Jacksonville, Florida.
- Moran, D. (2000). *Introduction to phenomenology*. London: Routledge.
- Nylander, E. & Ahn, S. (2013). Vart leder internationaliseringen? I A. Nejes (Red.), *Lärandets mångfald: om vuxenpedagogik och folkbildning* (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- OECD (2016). *Number of mobile students by country of destination*. Hämtat 3 mars, 2016, från <http://stats.oecd.org>

- Regeringens proposition 2004/05:162. *Ny värld-ny högskola*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtat 3 mars, 2016, från <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2005/06/prop.-200405162/>
- Regeringens proposition 2008/09:175. *Gränslös kunskap-högskolan i globaliseringens tid*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtat 25 februari, 2016, från <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/04/prop.-200809175/>
- Richters, E. & Teichler, U. (2006). Student mobility data: current methodological issues and future prospects. I M. Kelo, U. Teichler & B. Wächter (Red.) *Eurodata: student mobility in European higher education*. Bonn: Lemmens. Hämtat 1 mars, 2016, från, http://www.lemmens.de/dateien/medien/buecherebooks/aca/2006_eurodata_student_mobility_in_european_higher_education.pdf
- Sam, L.D. (2001). Satisfaction with life among international students: an exploratory study. *Social Indicators Research*, 53(3): 315–37.
- Schattle, H. (2008). *The practices of global citizenship*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield.
- Schütz, A. (1962). *Collected papers. 1, The problem of social reality*. The Hague: M. Nijhoff.
- Selvadurai, R. (1992). Problems faced by international students in American colleges and universities. *Community Review*, 12, 27-32.
- SOU 2007:50. *Mångfald är framtiden: slutbetänkande*. Kulturdepartementet. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. Hämtad 5 mars, 2016, från <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2007/06/sou-200750/>
- Stier, J. (2007). *Högskolan bortom Bologna: internationaliseringen av högre utbildning* (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Streitwieser, B., Le, E. & Rust, V. (2012). Research on Study abroad, mobility and student exchange in comparative education scholarship. *Research in comparative and international education*, 7, (1) : 5-19.
- Utbildningsdepartementet (2007). *Key issues for the European higher education area: social dimension and mobility: report from the Bologna Process working group on social dimension and data on mobility of staff and students in participating countries*. Stockholm: Ministry of Education and Research, Regeringskansliet.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wallenstein, S-O. (2011). Introduktion. I S-O. Wallenstein (Red.), *Edmund Husserl*. Stockholm: Axl Books.
- Wan, T-Y., Chapman, D.W. & Biggs, D. A. (1992). Academic stress of international students attending U.S. universities. *Research in Higher Education*, 33, (5) : 607-623.
- Williams, R. (1976/1983). *Keywords: A vocabulary of culture and society*. London: Fontana Press.
- Zaka, F., Zafar, A. & Inayat, H. (2014). The social and cultural adjustment of nepalese students in Pakistan. *European academic research*, 1, 1477-1499.

Bilagor

Bilaga 1- Introduktionsbrev

Jag heter Josefine Larsson och studerar min sista termin vid masterprogrammet i Pedagogik vid Stockholms universitet. Jag skriver därför min masteruppsats, 30 hp om utbytesstudenters upplevelse av utbytesstudier och att möta en annan kultur. Målet är att försöka ge en djupare bild av hur dessa studier kan upplevas och därför är jag intresserad av att intervjua dig kring dina utbytesstudier. Mitt urval består av personer som varit på utbytesstudier under minst en termin inom högre utbildning.

Du kommer helt fritt få välja vad du vill dela med dig av och du kan när som helst under intervjun välja att avbryta den. Studien utgår ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, där deltagandet är frivilligt och kräver samtycke från dig, du som intervjuperson kommer förbli anonym och materialet hanteras konfidentiellt.

Det finns inga rätt eller fel utan det är din egen berättelse som är det viktigaste. Jag som forskare är intresserad av din personliga upplevelse av dina utbytesstudier. Intervjun kommer att pågå under ca 1-1 1/2 timme och kommer att spelas in för att sedan transkriberas.

Är detta något du känner att du har tid och möjlighet till så ber jag om ditt samtycke så kommer vi överens om tid och plats för intervjun utifrån vad som passar dig bäst.

Med vänliga hälsningar, Josefine Larsson, masterstuderande, Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet.

Mail, XX

Telefonnummer, XX

Bilaga 2- Intervjuguide

Inledande frågor

- Vad heter du och hur gammal är du?
- Var kommer du ifrån?
- Vart bor du nu?

Innan utbytesstudierna

- Vad studerade du innan utbytesstudierna?
- Var utbytesstudierna en del av ditt program/kurs?
- Vad studerade du under utbytesstudierna?
 - Hur var det?
- Vad tänkte du om kulturen i landet innan du åkte iväg?
 - Vilka tankar hade du?
 - Hur kändes det?

Under utbytesstudierna

- Hur upplevde du utbytesstudierna?
- Hur upplevde du det aktuella landet/platsen?
 - Berätta gärna om din upplevelse när du exempelvis landade på flygplatsen eller var första dagen i den nya skolan?
 - Hur upplevde du detta, var det någon förändring jämfört med ursprungslandet?
- Berätta om hur en dag kunde se ut under dina utbytesstudier?
- Berätta gärna om en specifik händelse som du upplevde?
 - Vad hände och vad gjorde du?
 - Vilka tankar hade du?
 - Vad kände du?
 - Skiljde sig det från ditt ursprungsland?
- Var det någon upplevelse som fick dig att känna att det fanns en stor kulturell skillnad mellan ditt ursprungsland och landet du befann dig i?
 - Fanns det några tydliga situationer där du kände dig hemma respektive vilken i det nya landet?

Efter utbytesstudierna

- Hur upplevde du dina utbytesstudier i efterhand?
- Fanns det några svårigheter med dina utbytesstudier som du skulle vilja beskriva?
- Vad tar du med dig från dina utbytesstudier?
- Om du tänker tillbaka från det att du åkte tills du kom tillbaka till ditt ursprungsland igen, hur skulle du beskriva denna process?
- Vilka tankar har du om dina utbytesstudier idag?

- Har utbytesstudierna förändrat dig som människa?
 - På vilket sätt?
- Vill du berätta om något mer? /tillägga något?

Tack för din medverkan!

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**